

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**ULUSLARARASI GÖÇÜN TETİKLEYİCİLERİ; SURİYE'DEN
TÜRKİYE'YE ZORUNLU GÖÇ'ÜN CİLVEGÖZÜ ÖRNEĞİ İLE
YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mahmut GÜNEŞ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV**

Ankara-2013

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**ULUSLARARASI GÖÇÜN TETİKLEYİCİLERİ; SURİYE'DEN
TÜRKİYE'YE ZORUNLU GÖÇ'ÜN CİLVEGÖZÜ ÖRNEĞİ İLE
YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mahmut GÜNEŞ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV**

Ankara-2013

Turgut zal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu niversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

01 /08/ 2013

Mahmut GÜNEŞ

ONAY

Mahmut GÜNEŞ tarafından hazırlanan “*TÜRKİYE’DE İLTİCA VE SİĞİNMA SORUNU: SURİYELİ SİĞİNMACILAR ÖRNEĞİ*” başlıklı bu çalışma, 01.08.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi* olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Muhammet KÖSECİK

Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV

Yrd. Doç. Dr. Osman ŞAHİN

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 2011 yılında başlayarak şiddetle artan Suriye'deki çatışmalar sonrası ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacıların yaşam şartlarını, sosyal sorunlarını, geleceğe ilişkin beklentilerini ve yerel halkla olan ilişkilerini incelemektedir. Ülkesinde siyasi baskı, çatışma ve savaş gibi nedenlerle zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korkarak, başka bir ülkenin koruması altına girmek isteyen insanları ve özelde Suriyeli sığınmacıları çeşitli yönleriyle araştırmayı amaçlamıştır.

Öncelikle bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük katkıyı sağlayan ve her türlü desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Bu çalışma sürecinde maddi ve manevi desteklerini daima yanımda hissettiğim sevgili eşime ve çocuklarıma şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

Zorunlu göç tarihin eski dönemlerinden beri farklı nedenlerle insanların kitleler halinde başvurdukları bir çözüm olagelmıştır. Kitlemel göçler, günümüz dünyasında çoğunlukla savaş, çatışmalar, salgı hastalıklar ve doğal felaketler sonrası görölmektedir. 2011 yılında başlayarak şiddetle artan Suriye'deki çatışmalar sonrası ölkelerini terk etmek zorunda kalan yüz binlerce Suriyeli çevre ölkelere sığınmış ve koruma altına alınmışlardır. Türkiye, Suriyeli sığınmacıları misafir eden başlıca ölkelerdendir. Bu tez, Suriyeli sığınmacıların yaşam şartlarını, sosyal sorunlarını, geleceğe ilişkin beklentilerini ve yerel halkla olan ilişkilerini incelemektedir. Keşfedici araştırma olarak tasarlanan tezde, medya incelemesi, mülakat ve gözlem gibi araştırma tekniklerine başvurulmuştur. Mülakat ve gözlemler, Hatay'ın Cilvegözü sınır kapısı ve civarından gerçekleştirilmiştir. Suriyeli sığınmacılar örneğinin göçün teorik perspektifinden değerlendirildiğinde, itme-çekme, ağ ve gerilim teorilerinin birlikte açıklayabildiğı bir göç hareketi olduğu kanaatine varılmıştır. Gözlemler ve mülakatlar göre, Suriyelilerin gerek kamplarda gerekse kamp dışında serbest ve rahat şartlarda yaşamaktadırlar. Ancak kısa süreliğine ve zorunlu bir şekilde göç eden bu kişilerin, geleceğe ilişkin belirsizlikler nedeniyle, ciddi rahatsızlıklarının olduğu, Suriye'deki çatışmaların sürmesiyle bu endişelerinin de katlanarak artacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İltica, Sığınma, Suriye, Türkiye

ABSTRACT

The Dynamics of International Migration; The reflections of compulsory migration from Syria to Turkey in Cilvegözü Customs.

Forced migration has become one of the solutions that mass people use for various purposes for centuries. In today's world, mass migration usually occurs due to wars, conflicts, transmitted diseases and natural disasters. Hundred thousands of people had to flee from their countries, sought asylum in and protected by surrounding countries after the Syrian civil war that started in 2011 and increased enormously in the last two years. Turkey is one of those hosting countries. This thesis examines the life conditions, social problems, expectations of Syrian asylum-seekers and their relations with local people. Designed as an exploratory study, this study used media analysis, interview, and observation techniques. Interviews and observations were made in and around Hatay-Cilvegözü Border Gate. From migration theories perspective, Syrian case can be explained together by pull-push factors, network, and conflict theories of migration. According to the interviews and observations, Syrian guests are in good conditions regardless of where they stay, in camps or in other places. However, those people, who had to migrate for short term, now have serious problems because of uncertainty, and these problems will be doubled if the civil war continues in the upcoming months and years in Syria.

Keywords: Refuge, Asylum, Syria, Turkey

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vi
TABLO VE GRAFİK LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1
METODOLOJİ	3
1. Medya Analizi.....	4
2. Alan Araştırması.....	6
• Türkiye’ye Göç Etmeye Sevkeden Sebepler.....	6
• Aile, Çocuklar ve Eğitim.....	6
• Din (Mezhep).....	6
• Suriye ile İlişkiler.....	6
• Siyasi Yaklaşım.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GÖÇ, ZORUNLU GÖÇ VE KAVRAMSAL TARTIŞMALAR	1
1.1. Göç Kavramı ve Çeşitleri.....	1
1.2. Göçün Nedenleri: Teorik Yaklaşımlar.....	3
1.3. İltica, Mülteci ve Sığınmacı Kavramları.....	9
1.4. Dünyada Mülteciler.....	11
1.5. Türkiye’de Göç ve İltica Hareketleri.....	14
1.6. Türkiye’de İltica ve Sığınma Konularında Hukuki Durum.....	18
İKİNCİ BÖLÜM	23
SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRKİYE’DEKİ DURUMU, MEDYADA İŞLENİŞİ VE HATAY-CİVEGÖZÜ ALAN ÇALIŞMASI	23
2.1 TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ SİĞINMACILAR.....	23
2.2 MEDYA ANALİZİ.....	26
2.3. SURİYELİ SİĞINMACILAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI ..	44
SONUÇ	55
KAYNAKÇA	60

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
HYD	Helsinki Yurttaşlar Derneği
IOM	International Organization for Migration
MIT	Milli İstihbarat Teşkilatı
PKK	Partiya Karkeren Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
PYD	Demokratik Birlik Partisi
UNHCR	United Nations High Commisssoner for Refugees
USAK	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
YUSK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLO VE GRAFİK LİSTESİ**TABLO LİSTESİ**

Tablo-1 Dünyanın Çeşitli Bölgelerindeki Mülteci Sayıları.....	11
Tablo-2 Türkiye’de Sığınma Başvurusu Yapmış Olan Yabancılar.....	20

GRAFİK LİSTESİ

Grafik-1 Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde 2012 yılında Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Yayınlanan Haber Sayısı.....	4
Grafik-2 Dünyada En Çok Mülteci Veren Ülkeler (İlk 10 ülke)	12
Grafik-3 Dünyada En Çok Mülteci Kabul Eden Ülkeler (İlk 10 ülke)	13
Grafik-4 Suriye’den Göç Ederek Çeşitli Ülkelerde BMMYK’ya Kayıt Olan Sığınmacıların Sayıları.....	24

HARİTA LİSTESİ

Harita-1 Hatay Sınır Haritası ve Cilvegözü Sınır Kapısı.....	44
--	----

GİRİŞ

Göç genel anlamda dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir. (Akkayan,1979: 21) Bu kavramın tanımı ve içeriği değişen yönetimler, politikalar, yaşayış tarzları, arz –talep ilişkileri vb. birçok etken yüzünden tekrar tekrar ele alınma ve üzerine bir çok çalışma yapılma gereği duyulmuştur. Bu çalışmalarda amaç, neden sonuç ilişkileri ortaya koyularak göçmenlerin karşılaştığı sorunların (statü ne olacağı, temel ihtiyaçlar, ikametgah, çalışma izinleri, insan ticareti vb suçlara konu olmaları gibi) önlenmesi ve azaltılmasına yönelik çözümlerin üretilmesine genel olarak ışık tutmak, konuya her kesimin ilgisini çekmek, haberdar etmektir. Konu bireysel olduğu kadar ülkeler açısından da sorunlar doğurmaktadır. İstihdamın azalması, suç olaylarının artışı, barınma, bakım, eğitim, iade masraf ve koşulları ulusları arası antlaşmalardan doğan sorumluluklar vs ilk akla gelen sorunlardır. ABD'nin Meksika sınırını kaçak göçmenlere karşı korumak için ayırdığı yıllık bütçe 3,5 milyar dolardır.

Kitle iletişim ve ulaşım ortamındaki gelişmeler, genelde dünyanın her yanında bireyleri bir ülkeden diğer ülkeye gitme konusunda daha olanaklı kılmıştır, bu da yine dünyada yaygın görüldüğü şekliyle birçok ülkeyi göç alan ülke haline getirmiştir. Türkiye'yi etkileyen göç hareketlerinin arkasındaki nedenlerin bir kısmı bu genel küreselleşme eğilimi ile ilgilidir. Diğer yandan son otuz yıldır Türkiye' ye yakın bölgelerdeki siyasi gelişmeler ve ekonomik dönüşümler nedeniyle, Türkiye'nin uluslararası göç akımları açısından önemi sürekli artmaktadır. Ülkenin coğrafi konumu ve Avrupa ile karşılaştırıldığında görece liberal giriş mevzuatı Türkiye'yi birçok grup için çekici bir transit ve göç alan ülke konumuna getirmektedir. Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa'da sosyalist sistemlerin yıkılışı ile bu ülkelerin vatandaşlarının geçici iş bulup çalışmak amacıyla Türkiye'ye gelmişler. Orta Doğu'daki siyasi huzursuzluklar, özellikle Afganistan, İran ve Irak'ın siyasi değişimlerinin ortaya çıkardığı sığınma hareketleri ve düzensiz geçiş göçü ile

yüz binlerce kişi Türkiye'ye giriş yapmıştır. Kimileri için Türkiye, yaşamlarının sonbaharını geçirmek istedikleri ülke iken; diğerleri için koşullar gereği, yolculukları devam edinceye kadar geçici olarak barındıkları transit ülke veya hayatlarını devam ettirmeyi planladıkları hedef ülkedir.

Türkiye'nin bölgesinde meydana gelen son zamanlardaki en önemli gelişmelerden birisi de, Arap baharı olarak adlandırılan süreç ve bu hareketler sonrasında meydana gelen sosyal ve siyasal değişimlerdir. Bu değişimler öncelikle Tunus, Libya ve Mısır gibi ülkelerde ciddi şekilde hissedilmiş ve önemli değişimler yaşanmıştır. Bu hareketlerin en sonuncusu ise 2010 yılında muhalefetin Beşşar Esed rejimine yönelik başlattığı hareketler, buna karşılık Rejim tarafından başlatılan Suriye'deki çatışmalar ve halen süregelen iç savaştır.

Suriye'de yaşanan çatışmalar 2 yılı aşkın bir süredir devam etmektedir. Savaşta hayatını kaybedenler on binlerce insanın yanı sıra, Suriye'de bu çatışmalara katılan pek çok farklı grubun faaliyetleri (El-Nusra Cephesi, PYD, El-Kaide, Özgür Suriye Ordusu gibi), uluslararası toplumun Suriye konusundaki bölünmüş tutumu, savaşın ekonomik olarak Suriye'nin komşularına olumsuz yansımaları gibi yönleri bulunmaktadır.

Ancak, bu savaşın belki de yol açtığı en büyük sorun, can güvenliği ve baskılar nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan yüzbinlerce Suriyelinin başka ülkelerde sürdürmekte olduğu yaşama mücadelesi, zorunlu olarak meydana gelen bu göçün bireylere ve özellikle çocuklarda meydana getirdiği travma ve çeşitli olumsuzluklardır. Suriye'den göç etmek zorunda olan bu büyük kitle, 2 yılı aşkın bir zamandır genellikle Suriye'ye komşu ülkelerde yaşamaktadır. Bu kişilerin sosyal, ekonomik ve psikolojik bakımdan yaşadıkları zorluklar yanında, birlikte yaşamak üzere kendilerini kabul eden ülkelerin vatandaşlarının da yaşadıkları pek çok zorluk bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen bu sorunun getirdiği köklü problemler, sosyal açmazlar ve güvenlik endişeleri önemli boyutlara ulaşmış durumdadır. Sorun sadece sığınmacılarla sınırlı değildir. Uluslararası politika, ilişkiler ve güvenlik gibi pek çok disiplinin de gündemine girmektedir. Bu nedenle, konunun bilim insanlarınca farklı

yönleriyle ele alınması, aydınlatılması ve süreçlerin gözden geçirilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ancak, konuyu yerinde gözlemleyen bilimsel çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Bu çalışma, Türkiye'deki sığınma ve iltica hareketlerinin genel bir çerçevesini çizmeyi, yasal ve idari boyutlarını tartışmayı ve Suriyeli sığınmacılar özelinde konunun medyaya yansıyan boyutunu ve sosyal ve ekonomik bakımdan yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede araştırma üç soruya cevap aramaktadır:

- 1- Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de medya gündeminde ne şekilde yer almaktadır?
- 2- Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları sosyal sorunlar nelerdir?
- 3- Suriyeli sığınmacıların gelecek beklentileri nelerdir?

METODOLOJİ

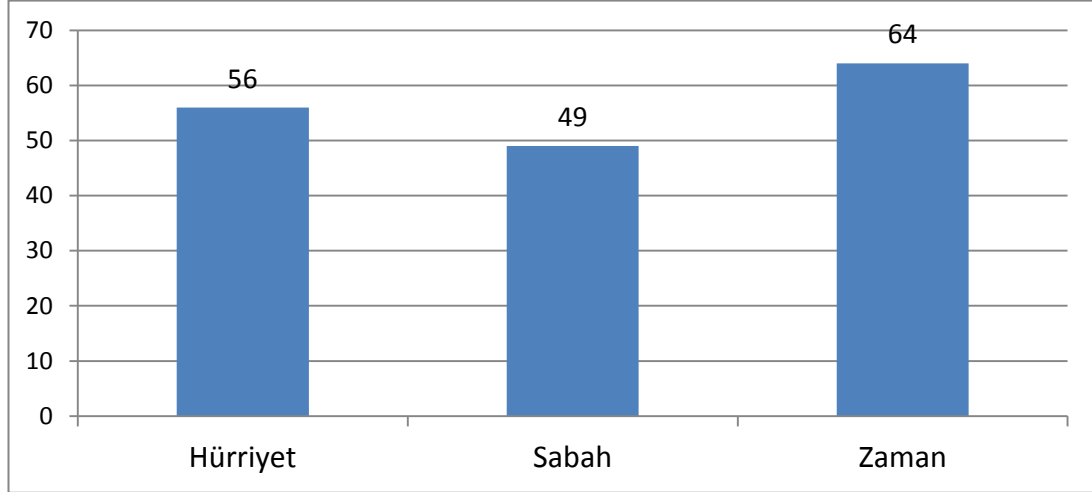
Bu çalışma, Suriye olaylarını ve bununla ilişkili mülteci sorununu sosyal çerçevesiyle anlamaya çalışan bir "keşfedici çalışmadır." Bu tür çalışmalarda, farklı araştırma yöntemlerine başvurulur, konu hakkında farklı kaynaklardan bilgiler toplanmaya ve anlaşılmaya çalışılmaktadır. Çalışmada, çeşitli yerli-yabancı kaynaklara başvurulur literatür taraması yapılmış, ayrıca, konunun yazılı medyada gündeme gelişi ve ele alınışını görebilmek amacıyla bir medya analizi yapılmış, ayrıca bahsedilen bu çalışmalarda tespit edilen konuları yerinde gözlemlemek ve konunun muhataplarından ilk elden bilgi alabilmek amacıyla gözlem ve mülakatlar içeren bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların nasıl yapıldığı aşağıda detaylandırılmıştır.

1. Medya Analizi

Türkiye'ye gelen sığınmacılar konusu, ülkenin politik, ekonomik ve sosyal gündemini önemli ölçüde etkilemektedir. Suriye'den gelen ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından koruma altına alınan Suriyeliler hakkında bir analiz yapabilmek için Türkiye'de en çok okunan üç farklı medya grubuna ait olan Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde çıkan haberler incelenmiştir.

Inter Press ajansı tarafından anahtar kelimelere göre arama yapabilmek imkanı sunan bir arama motoru sayesinde "Suriyeli sığınmacılar" anahtar kelimeleriyle yapılan sorgulamada yukarıda adı geçen üç gazetenin 2012 yılında çıkan tüm haberlerine ve köşe yazılarına ulaşılmıştır. Bu çerçevede 56'sı Hürriyet, 49'u Sabah ve 64'ü Zaman gazetesinde çıkan toplam 169 metin incelenmiştir.

Grafik-1 Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde 2012 yılında Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Yayınlanan Haber Sayısı

Bu metinler genellikle aşağıdaki konular üzerinde yoğunlaşmaktadır:

- Artan sığınmacı sayısı
- Türkiye'nin Suriye politikası
- Sığınmacıların yaşam şartları

- Kampların durumu
- Kamplarda sosyal sorunlar
- Kamplarda yaşanan tartışmalar, kavgalar ve ayaklanmalar
- Sığınmacılara halkın bakışı ve muameleleri
- Suç işleyen sığınmacılar
- Heyet ziyaretleri
- Yasadışı olarak gelen sığınmacılar
- Sınır bölgesindeki çatışmalar ve yaralanan Türk vatandaşları
- Düşürülen Türk savaş uçağı
- Suriye sınırına konuşlandırılan füze ve güvenlik sistemleri
- Sınır dışına operasyon yetkisi veren tezkere
- Halkın Suriye konusunda askeri müdahaleye bakış açısı
- Özgür Suriye Ordusu'nun merkezinin Türkiye'den Katar'a taşınması
- Hatay'daki sokaklarda terör estiren Suriyeliler
- Suriye'deki PKK faaliyetleri
- Esed'in PKK'yı desteklemesi
- İzmir'de batan yasadışı göçmen teknesi
- Askeri eğitim verildiği iddia edilen Apaydın kampı
- Mülteci kamplarına olası Suriye saldırısı
- Suriye ve mülteci politikasının muhalefetten tepki görmesi
- Hillary Clinton'ın Türkiye ziyareti
- Kampların kurulması ve sayısının artırılması

Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde çıkan haberler daha sonra genel bir elemenden geçirilerek “Politika, Güvenlik ve Sosyal Konular” olmak üzere 3 ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar arasında çarpıcı, açıklayıcı ve örnekler ihtiva eden bazı metinler doğrudan alıntı yapılarak aşağıda belirtilmiş ve konunun basında ne şekilde sunulduğu açıklanmıştır.

2. Alan Araştırması

Suriyeli sığınmacılarla ilgili bu araştırmanın ikinci kısmını Suriye'den kaçarak Türkiye'ye sığınan kişileri göç etmeye zorlayan nedenler, kişisel durumları, güvenlik sorunları, aile yapıları ve durumları, din ve mezhep yönüyle bazı tespitler, geri dönüş ve Esed rejimi ile ilgili görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bir alan çalışması oluşturmaktadır.

Çalışma, 2013 yılı Nisan Ayı içinde Hatay Cilvegözü ve yakın köylerde gerçekleştirilmiştir. Ziyaret öncesinde bazı ön görüşmeler yapılarak, kimlerle ve nasıl görüşülebileceği konusunda bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu ziyaret esnasında geniş gözlemler yapılmıştır. Özellikle Suriye'den gelmiş kişilerin durumu, hayat tarzları, Türk vatandaşları ile ilişkileri, yetkililerin bakış açısı ve genel anlamda sosyal hayat bu yönleriyle anlaşılmaya çalışılmıştır. Gözlemler sınır kapısını, Reyhanlı ilçesi ile gidiş-gelişleri, giren-çıkan araç ve insan trafiğini içine alacak şekilde planlanmıştır.

Ziyaret sırasında sosyal ağlar aracılığıyla ulaşılan 10 kişiyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler 20 dakika ile 3 saat arasında değişmiştir. Görüşme yapılanların bir kısmı Türkçe bildiklerinden tercüme sorunu yaşanmamış, ancak, bir kısmı ile Arapça diline hakim bir yerel kişiden destek alınmıştır. Görüşmeler yapılandırılmamış görüşme formatında yapılmış, muhatapların herhangi bir şekilde yanlış anlamasına neden olmaması için görüşmeler sırasında not alınmamış veya ses kaydı yapılmamıştır. Onun yerine, görüşmeler yapıldıktan sonra notlar tutulmuştur. Bu notlar daha sonra sistematik bir analize tabi tutulmuş ve bulgular aşağıdaki başlıklar altında sunulmuştur.

- Türkiye'ye Göç Etmeye Sevkeden Sebepler
- Aile, Çocuklar ve Eğitim
- Din (Mezhep)
- Suriye ile İlişkiler
- Siyasi Yaklaşım

Araştırma, araştırmacının bizzat alana giderek yaşam biçimlerini yerinde incelemesi, olayın taraflarıyla birebir görüşmesi ve dışarıdan birinin içeriği gözlemleme avantajı gibi yönleriyle alan araştırması içermeyen diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Bununla birlikte, araştırmanın temel bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Öncelikle medya analizi ve alan araştırması, belirli zaman dilimlerini kapsamıştır. İkinci olarak, alan araştırması Suriyeli mültecilerin bulunduğu Hatay'ın diğer ilçelerini ve Şanlıurfa, Kilis, Mardin gibi illeri kapsamamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, ZORUNLU GÖÇ VE KAVRAMSAL TARTIŞMALAR

1.1. Göç Kavramı ve Çeşitleri

Göç, neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir konudur. Farklı dönemlerde, farklı gerekçelerle insanlar bireysel veya kitlesel olarak göç etmişlerdir. 400-800 yılları arasında Orta Asya'dan Avrupa'ya yönelik kavimler göçü (Hines, Hoiland ve Nielsen, 1999), Müslümanların Mekke'den Medine'ye göç etmesi (hicret) (Fayda, 1999), 93 Rus Harbi sonrası sonrasında zorunlu olarak Anadolu'ya gelen yüz binlerce kişinin göçü (Ayanoğlu, 2001) bunun örneklerindedir.

Göç çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. “Asıl yerinden ulaşılmak istenen yere yapılan hareket,” “kalıcı ya da yarı kalıcı yer değiştirmeler” veya “bireylerin veya toplumsal kümelerin bir yerden bir başka yere göçü” gibi tanımlamalar mevcuttur (Yalçın, 2003:11). Göç, ne amaçla olursa olsun, kişi veya kişilerin farklı bir yerde yaşama amaçlı yerinden ayrılması ve başka bir yere yerleşmesidir.

Çalışma, eğitim, evlilik, spor, tedavi gibi insanların ihtiyaç ve amaçlarına yönelik göçler, küreselleşen dünyanın olmazsa olmazlarından birisi haline gelmiştir. Dünyada her an milyonlarca insan kısa ve uzun sürelerle başka ülkelere seyahat etmektedir. Günümüz dünyasında hızla gelişen teknoloji ve iletişim, köyden/kırsaldan kentlere olan nüfus değişimi, New York, Londra, İstanbul gibi global mega şehirlerin çekiciliği, farklı dil, din ve yaşam tarzlarından milyonlarca insanın bir arada yaşamasına da yol açmıştır.

Göç, amacı ve kapsamı bakımından farklı türlere ayrılmaktadır (Abadan-Unat, Deniz, 2009; Toksöz, 2006). Göçün yapıldığı yere göre yapılan sınıflandırmaya göre, ülke içinde yapılan göçler, iç göç, ülke dışına yapılan göçler ise dış göç veya uluslar arası göç şeklinde adlandırılmaktadır. Örneğin, köyden kente, kasabadan kente veya kentten köye, kentten kente yapılan göçler iç göçün

çeşitleridir. Diğer yandan, örneğin, bir Bangladeşlinin ülkesinden Pakistan'a, bir Türk vatandaşının Türkiye'den Almanya'ya, İngiltere'de ikamet eden bir Türk vatandaşının Hollanda'ya taşınması gibi bu tip göç hareketlerinin içine girmektedir (Abadan-Unat, 2006).

Göç çeşitleri akındaki bir başka sınıflandırma, göçün hangi yasal şartlar altında yapıldığı ile ilgilidir. Göçmenlerin büyük kısmı pasaport ve vize ile başka ülkelere giriş yaptığı gibi, o ülkelerde uzun süre kalacaklar da çalışma ve ikamet izni gibi şartları yerine getirmektedirler. Devletler de bu tip kontrollü, düzenli ve yasal göçü teşvik etmekte, düzensiz ve yasal olmayan göçü ise önlemeye çalışmaktadırlar. Bu kapsamda yasal ve yasal olmayan göç şeklinde bir ayırım yapılması mümkündür. Yabancı bir üniversitede okumak için bu ülkeye giden bir öğrencinin aldığı ikamet izni ve öğrenci belgesi ile yaşaması yasal göçün örneklerindedir. Ancak, pasaportsuz ve vizesiz seyahat ederek ya da bu belgelerle ülkeye giriş yapsa dahi, uzun süre kalmasına imkan sağlayacak belgeleri olmadan kalmaya devam etmek, diğer bir deyişle yasadışı olarak kalmak da yasal olmayan göçün örneklerindedir (Deniz, 2009).

Göçün süresi de onun ayırt edici bir özelliğidir. Bir kısım göçler (eğitim, tedavi gibi) kısa süreli olsa da, göçün genel anlamda uzun süreli bir karakter taşıdığı söylenebilir. Göçün kısa veya uzun süreli olmasının kesin bir ölçüsü yoksa da 1 yılı aşkın göçlere uzun süreli dendiği görülmektedir (Toksöz, 2006). Bu ayırım bazı kaynaklarda geçici ve kalıcı göç şeklinde de ele alınmaktadır. Bu sınıflandırmada göç kararı daha çok gidiş amacıyla da paralel olarak geriye dönüp dönmek üzerine kurulmuştur (Yalçın, 2003). Ülkesinde/köyünde/şehrinde yaşam şartları ekonomik ya da politik bakımdan oldukça ağır olan kişilerin başka yerlere göçü genellikle kalıcı niteliktedir. Ancak, birçok kimse birkaç yıl dahi olsa kalmaya gittiği yerden geri dönmeyi düşünerek yola çıkmaktadır. Türklerin Almanya'ya göçünde her iki örneği de bir arada görmek mümkündür. Bugün üçüncü neslini tamamlamış olan Almanya'daki Türk göçmenlerin kahir ekseni Almanya'ya yerleşmiştir. Bu nesillerin ilk gidenlerinden pek çok kimse ülkeye kesin dönüş yapsa da, bu neslin çocukları

vatandaşlık da kazanarak Alman okullarında okumuş ve kalıcı olarak bu ülkeye bağlanmış durumdadır.

Göçü sınıflandıran bir başka ayırım, onun gönüllü veya zorunlu olması ile ilgilidir (Deniz, 2009). Dünyadaki göçlerin çoğu gönüllü, amaçlı ve planlıdır. Bugün dünya ülkelerinde yaşamakta olan milyonlarca göçmen, göçün şartlarına razıdır. ABD'deki yeşil kart uygulaması ile orada çalışan göçmenler, kaçak olarak bulunduğu ülkede yine kaçak olarak çalışan yasadışı göçmenler, yabancı bir okulda doktora yapan bir göçmen gönüllü göç örnek olarak verilebilir. Diğer yandan, kişileri istemedikleri halde memleketinden ayrılamaya ve yerlerinden ayrılmaya zorlayan baskılar, tehditler, iç savaşlar, toplumsal ayrımcılıklar, doğal afetler veya bulaşıcı hastalıklar, zorlayıcı nedenlerdir. 2011 yılı kış aylarında Van'da meydana gelen deprem nedeniyle yüz binden fazla insanın batı illerine taşınmak zorunda kalması zorunlu göçün örneğidir.

1.2. Göçün Nedenleri: Teorik Yaklaşımlar

Göçün nedenleri ekonomik, sosyal, manevi, coğrafi ve ekolojik sebepler ve can güvenliği olarak temel başlıklar altında toplanabilmektedir. Göç teorileri ışığında, son çalışmaların daha çok dış göç konusu hakkında olmasına karşın, göç teorilerinin hareket noktasının iç göçü tanımlama uğraşı olduğu düşünülmektedir (Kroys ve Okolski, 2004).

Makro teoriler; genellikle sistemin göçü hazırladığını, mekandaki sistemin, mekandaki üretimin ve dağılımın planlı olarak yapılması gerektiğini söylemektedir. Bu yüzden göçün fonksiyonel olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan makro teori, üretim için;

1-Emek yer değiştirir,

2-Sermaye yer değiştirir,

3-Pazarın yeri değiştirir diyerek göç konusunda sistemi ön plana itmiştir (Massey ve diğerleri, 1993).

Mikro teoriler; birey açısından göçe yaklaşmaktadır. Bireylerin toplumda yaşarken amaçlarını gerçekleştirmek için başvuracağı yolu göç olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan; göç eylemini, birey rasyonel açıdan ve kendi arzusuyla gerçekleştirmektedir. Bu yüzden mikro teori;

- 1-Birey sahip olduğu fırsatların sayısını artırmak ister,
- 2-Yer değiştiren kişi mesleki, ekonomik ve sosyal hareketliliğini artırmak ister,
- 3-Kişi yaşam biçimini kendisi şekillendirmek ister diyerek ana felsefesini ortaya koymuştur (Massey ve diğerleri, 1993).

Bugün nüfusu az olan bölgelerdeki üretim ve tüketim kontrolü yavaş olduğu için, sermaye sahipleri büyüebilmek amacıyla nüfusun yoğun olan bölgelere hücum etmektedir. Bu durum şehirleşmeyi hızlandırmış ve göç ivmesini de bu yöne doğru çevirmiştir.

1885 yılında ilk çalışmasını yayımlayan Ravenstein, İngiltere'deki göç sorununa eğilmiştir. Mikro ya da makro teoriler şeklinde bir ayırım yapmaksızın konuya eğilen Ravenstein, İngiltere nüfus verilerine göre göçü açıklamaya çalışmıştır (Greenwood ve Hunt, 2003:3). Ravenstein, 'Göç Kanunları'nı (The Laws of Migration) 7 ana temele dayandırmaktadır (Ravenstein, 1885'ten aktaran Dorigo ve Tobler, 1983; Greenwood ve Hunt, 2003).

1. Göç Mesafesi: Göçmenler; uzun mesafeli yolları değil, aksine kısa mesafeli yolları tercih etmektedir.

2.Hareket Prensibi: İnsanlar sürekli olarak bir hareket halindedir. Kırsal ve şehre yakın kesimlerden şehre doğru bir göç olduğunda, kırsal ve kente yakın yerlerde bir boşluk oluşacaktır. Bu boşluklar da yine aynı oranda iş gücü için göçmenlerle doldurulacaktır. Ravenstein'ın bu açıklaması, 'hareket prensibi' olarak tanımlanmaktadır. Hareket eden bir şeyler olacak ki, meydana gelen boşluk başka şeylerle doldurulabilin.

3.Yutma Süreci: Bir önceki kanunun gereği olarak, şehirlere göç eden insanlar belirli bir süre sonra o şehirdeki ekonomik sistemin bir parçası olurlar. Bu kişilerin boşalttıkları kırsal alanlara gelen göçmenler ise, bir gün mutlaka şehirlere göç edecek ve onlar da şehirdeki ekonomik sistemin bir parçası olacaktır. İşte bu

noktada, şehirler sürekli olarak büyüyecektir (yayıma ile yutma süreçleri bu temelde ortaya çıkmış kavramlardır). Şehir ‘yayıldıkça’, yeni gelen göçmenleri (işçileri) ‘yutar’ (Yalçın, 2004:24). Yani göç ile birlikte bir yığın oluşacak olsa bile ticaret haddi ve iş gücüne olan ihtiyaç, bu fazlalığı eritecektir.

4.Karşı Göç Dalgası: Her göç dalgası, bunu karşılayan karşı bir dalga meydana getirir (Yalçın, 2004:24). Ravenstein bu kısımda; bir yerleşim birimi ne kadar fazla göç alıyorsa, o yerden de bir o kadar göç etme durumunun hasıl olacağını vurgulamaktadır. Aslında burada da basamaklı bir göç sistemine atıf yapmaktadır.

5. Uzak ve Yakın Göç Ayrımı: Ravenstein, uzak ve yakın göçleri birbirinden ayırmıştır. Yakın göçlerin basamaklı bir şekilde gerçekleşeceğini ancak uzak göçlerin basamak olmaksızın doğrudan endüstri ve ticaret merkezlerine olacağını söylemektedir. İtme ve çekme teorisini ilk olarak Ravenstein’in görüşlerinden etkilenen Everett Lee ortaya atmıştır (Dorigo ve Tobler, 1983:2). Bu yüzden, ‘itici ve çekici güçler’ yaklaşımının temeli Ravenstein’in göç kanunlarına dayanmaktadır (Oberai, 1990:108).

6. Kent-Kırsal Göçmen Ayrımı: Kentte yaşayanlar daha statik insanlardır ve kırsal alanda yaşayanlara kıyasla daha az göç ederler. Kırsal bölgeden gelenler, imkanlar ve kaynaklara erişim bakımında kenti daha çok tercih ederler (Yalçın, 2004:25).

7. Kadın Göçü: Kadınlar, erkeklere göre daha çok göç etmeye eğilimlidirler. Ancak bu hareketlenme daha çok kısa süreli göçler için söz konusudur (Yalçın, 2004:25).

Göçü açıklayan en yaygın yaklaşımlardan birisi de itme ve çekme kuramıdır. İtme ve çekme teorisinde göç edecek bir kimsenin göç edeceği yer ile hali hazırda yaşadığı yer arasındaki artı ve eksiler değerlendirilmektedir. Göç olgusu, bireyin zihninde oluşan artı ve eksilerin (kar-zarar)yoğunluğuna göre şekillenmektedir. İtme ve çekme teorisi uluslararası göç için sert ve yumuşak olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Öberg, 1996:336-367). İlk grubu dramatik durum yaşayanlar yani insani kriz, silahlı çatışma, çevresel yıkım; diğerini ise daha az sorun olarak görülen yoksulluk, sosyal dışlanma ve işsizlik oluşturmaktadır (Bijak, 2006:6).

“İtici Güçler”in başlıcasını, işsizlik ve düşük gelir; “Çekici Güçler”i ise genellikle yüksek gelir ve istihdam fırsatları oluşturur (Çelik, 2006:20).Yaşanan yerde baş gösteren ekonomik istikrarsızlıklar, ailevi veya toplumsal sorunlar veyahut kişisel nedenler de itici faktörler arasında sayılabilir (Kleiner,1986:305-317). Bunların yanında siyasi kargaşalar, kaoslar, etnik temizlik ya da terör gibi olgular da itici faktörler arasında değerlendirilmelidir. Daha iyi bir hayat umudu, zenginlik, iş imkanları, güvenli topraklar vb. hususlar çekici güçleri oluşturmaktadır. Yine de çekici ve itici faktörlerin fazlalığına rağmen, göç etmeyen kişilere de rastlamak mümkündür. Çünkü rasyonel bir varlık olan insan, bir şey yapmadan önce o şeyin getirisini hesaplamaktadır (Yalçın, 2004:33). Onca soruna rağmen kendi ülkesindeki topraklarında mutlu olacağını düşünen insanlar, göç kararı vermeyebilirler.

Ağ teorisi (Network Theory); göç, tanımlamada oldukça faydalı bir başka görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada göçler neticesinde ağlar oluşmaktadır. Bu ağların kuvvet ve direnç derecesine göre insanların hareket yoğunluğu artmakta ya da azalmaktadır. Ağ teorisi, arkadaşlık ya da aynı kökeni paylaşma gibi unsurlarla desteklenmektedir (Taylor, 1986; Massey vd., 1993).

Wilpert (1992:178)’e göre; öncü göçmenler, göç veren ve göç alan toplumları birbirine bağlayan altyapıları oluştururlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan gelenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar (Yalçın, 2004: 50). Bu ağın en önemli rolü çeşitli zorlukları azaltarak (yalnızca maddi değil aynı zamanda psikolojik) kaynak ile hedef ülkeler arasındaki göç akışına yardımcı olmasıdır.(Bijak, 2006: 6). Gerçekten göç hareketlerinin oluşabilmesi için güçlü ağların varlığı bu olguyu tetikleyebilmektedir.

İkili (karşılıklı) iş pazarı teorisine göre; göçmen işçiliğinin gelişmiş ülkeler için gereklilik olduğu savunulmaktadır (Piore, 1979). Göç, iş gücü talebinin karakteristiklerine göre farklılık gösterir. Yani, hedef ülkenin alt yapısına göre kaynak ülkedeki göçmenlerin amaçları şekillenir. Hedef ülkedeki iş pazarı kısımlara ayrılmaktadır. Yerel işçiler (o ülkenin vatandaşı olanlar) daha etkileyici işlerde çalışırken, göçmenler 3D işleri (*Dirty, Dangerous, Difficult*-kirli, tehlikeli ve zor) üstlenmektedir. Ayrıca göçmen işgücü, yerel işgücünden üretim faktörü olarak daha

esnek bir yapıya sahiptir (Bijak, 2006:10). İşçi talep ve tercihleri istenilen şekilde değiştirilebilir, çalışma saati ve çalışma koşullarında yerel işçilere göre daha zor şartlar dayatılabilir (Massey vd., 2002:431–466).

Stouffer'in görüşü olan kesişen fırsatlar (intervening opportunities) teorisine göre; göçün, insanların göç ettikleri yerdeki fırsatların çokluğu ile ilişkili olduğu ortaya koyulmaktadır (Clifford, 1970:11). Yani gidilecek yerdeki fırsatların fazla olduğunun bilinmesi göç hareketi için bir nevi tetikleyicidir. Ayrıca göçenlerin kendileri bile, bir süre sonra içinde buldukları ekonomik örgütlenmeler aracılığıyla yeni fırsatların sahibi konumunda olabilir. Yani kente kendilerinden sonra gelen bir göçmeni kurdukları işyerinde işçi olarak çalıştırabilirler (Gürkan, 2006:38).

Gerilim teorisine göre; bireyler, kendileri için zararlı gördükleri çevresel güçlerin etkisi ile oluşan gerginlikler (İçli, 2007:100) nedeniyle göç etmektedirler. Yeni ekonomik kuramlar bireylerin göçü üzerinde değil, hanelerin göçü üzerinde durmaktadır. Kişilerin bireysel kararlarından öte, ailevi kararları neticesinde kar-zarar hesapları yaptıklarına değinilmektedir. Çünkü kişilerin ailelerini hesaba kattıklarında aldıkları risklerin azalacağı ve daha rasyonel sonuçlara ulaşabileceği düşünülmektedir (Stark ve Bloom, 1985; Stark, 1991; Bijak, 2006:12).

Parekh'in göç teorisi sınıflaması; göçü oldukça farklı bir açıdan açıklamaktadır. Fırsat teorisini de kendilerine başlangıç noktası edinen bu görüşe göre; bir ülkede işgücü anlamında talep varsa, göç süreci o boşluğa doğru akacaktır. Ancak ülkedeki ihtiyacın bittiği ya da istihdamın sınırlandığı anda göçün duracağı ve iş bulamayan göçmenlerin de yeniden ülkelerine dönüş yapacakları belirtilmektedir (Yalçın, 2004:40).

Muhafazakar bir yaklaşım olan etnik ve milliyetçi görüşe göre; göç yalnızca o ülkenin kültürü ya da ırkından olanlara hak olarak verilmelidir (Yalçın, 2004:44). Bu açıdan bakıldığı zaman Almanya, Türkiye ve daha birçok ülkede bu yaklaşım hakimdir. Örneğin ülkemiz mevzuatına göre; göçmen, 'Türk soyundan olan ve kültürüne bağlı yabancılar' olarak tarif edilmektedir (5543 Say. İskan Kanunu, 2006).

Yasadışı göç konusu *sosyal öğrenme süreçleri* açısından da önemlidir. Göç kendiliğinden fark edilen değil, toplum içinde öğrenilen ve öğretilen bir olgu olarak tanımlanabilir. Yine sosyal öğrenme sürecinde, arkadaşlar da bir rol modeli oluşturabilir. Örneğin, akran grupları, göç etmede enformasyon kaynağı ya da örnek model olabilmektedir (İçli, 2007).

Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisinden ise; göç ile ilgili çeşitli çıkarımlar yapmak mümkündür. Göç, davranışla öğrenilebilir. İnsanlar yasadışı göç rotalarını, bu suça karışmadıkça ve kendinden önce kaçak olarak giden insanlar olmadıkça ya da canlarını kurtarma pahasına komşu ülke sınırına akın etmedikçe öğrenemez. Göç; insanlarda, hayvanlar gibi kalıtımla geçmez. Yasadışı göçte, hedef ülkedeki kıt kaynaklardan faydalanma açısından kolaylık sağlayacak kişilerle etkileşim içerisinde olmak, göç kararının verilmesinde önemli bir unsurdur. Bu husus da, Parsons'un gönüllü eylem ilkesi ve ağ teorisi ile paralel bir şekilde düşünülmelidir. Yasadışı göç davranışı, samimi gruplar içerisinde cereyan eder. İletişim araçları da yasadışı göçün hızlanmasında önemli bir faktördür. Örneğin kaynak ve hedef ülkedeki tanıdıklar sürekli olarak irtibat halindedir. Bu durum da, bireyin göçü kendilerinden sonrakilere aktardığı yönünde bir işaret olarak gösterilebilir (İçli, 2007).

Sosyal süreçlerle ilgili son olarak *ayırıcı güçlendirme teorisine* bakacak olursak yine benzer bir tablo karşımıza çıkacaktır. İnsanlar, bir davranış hakkında ne kadar çok olumlu tanıma sahip olurlarsa, o tür davranışta bulunma oranları da o kadar çok olmaktadır (Siegel, 1989'dan aktaran İçli, 2007: 122). İnsanların göçe ilişkin olumlu fikirleri, olumsuz görüşlerinden daha fazla olduğunda göç edebilirler. Öyle ki, yasadışı göçmenler suç işlediklerini bilmelerine rağmen başka çarelerinin olmadığını düşünerek bu suçu kendilerince nötralize edebilmektedir (Avcı, 2009: 15-27).

1.3 İltica, Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

İltica, bugün dünyanın pek çok yerinde ülkesinden ayrılmak zorunda olan insanların uluslararası sözleşmelere dayalı olarak resmi şekilde yararlanabildikleri bir uluslararası koruma standardıdır. İlk kez 1951 tarihli Mültecilerin hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile çerçevesi çizilen iltica hakkında milyonlarca insan yararlanmış ve halen yararlanmaktadır. İltica hakkında yararlanmak isteyen kişiler statülerine göre sığınmacı veya mülteci olarak adlandırılmaktadır. Aşağıda bu kavramlar açıklanmıştır.

Mülteci :

Mülteci kavramını 1951'den önce her ülke kendi koşulları ve yasaları doğrultusunda tanımlamıştır. Mülteci hareketinin ancak çok sayıda ülkeyi ilgilendiren başlıca sorun olmasının ardından genel bir tanıma ihtiyaç duyulmuş, 'mülteci' kavramı Cenevre Sözleşmesinde tanımlanarak uluslararası kabul gören bir nitelik kazanmış ve alan yazınına girmiştir. Mülteci kabulü "haklı bir nedene dayanan zulüm korkusu" gerekçesine dayandırılmış ve mülteci 'grup' değil 'birey' bazında tanımlanmıştır (Helsinki Yurttaşlar Derneği [HYD], 2007,s. 24).

Cenevre Sözleşmesine göre mülteci:

"İrki, dini, milliyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir." (Madde 1A(2)).

Bu tanımdan yola çıkarak sığınmacı kavramını açıklayacak olursak; uluslararası mülteci hukukunda sığınmacı statüsü, geçici bir durum olup, tanımdaki şartların oluştuğunun anlaşılması üzerine mülteci statüsüne dönmektedir.

Mülteci ve sığınmacı tanımları arasındaki farkı değişik şekilde açıklandığında: Mültecilik, iltica etme hakkına sahip olmak ve bunun sonucunda hukuki statüsünün kazanılmasıdır. Sığınmacı olmak ise, hukuki statünün kazanılmasından çok fiili ve sığınılan ülkenin yasalarından mülteciler gibi yararlanılması öngörülmeyle kısa süreli bir barınma durumudur. Sığınmacı, mülteci

statüsünü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış olmalıdır. Ayrıca henüz BMMYK'ya başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler de sığınmacı olarak kabul edilir. Her sığınmacı mülteci olarak tanınmak zorunda değildir. Ancak başvurularına olumlu yanıt alınırsa mülteci olabilirler (Özcan, 2005: 22-23).

Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine taraf olmakla birlikte, mültecilere yönelik coğrafi kısıtlama getirmesi nedeniyle, Türkiye'de mültecilik tanımı farklıdır. 1994 tarihli "Türkiye'ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlıımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" in 3.maddesine göre:

Mülteci: Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı,

Sığınmacı: Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, ifade eder.

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere Türkiye sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ülkesine gelen yabancıları mülteci olarak tanımakta, diğer coğrafyalardan gelen yabancılar mültecilikle ilgili kriterleri taşısalar bile mülteci olarak tanımamakta, bu yabancıları sığınmacı olarak tanımaktadır. Bu çerçevede günümüzde Türkiye'ye gelen ve uluslararası koruma talep eden yabancıların büyük çoğunluğu Avrupa dışından olması sebebiyle ancak sığınma talep edebilmektedirler.

Bu kişilerin bir kısmı Türkiye'ye yasal yoldan girdikten sonra, bir kısmı da yasa dışı göçmen olarak yakalandıktan sonra sığınma başvurusunda bulunmaktadırlar. Bu kişilerin nihai amacı, refah düzeyi yüksek olan ve onları mülteci olarak kabul edecek Batılı ülkelere yerleşmektir. Bu yönüyle Türkiye hedef ülke değil, 3.ülkelere yerleştirilinceye kadar geçici bir süre kalmak için kullanılan bir ülke konumundadır (Başak, 2011).

1.4 Dünyada Mülteciler

Dünyada bugün, Orta Afrika'da 635.100, Doğu Afrika ve Afrika Boynuzu ülkelerinde 1.606.900, Güney Afrika'da 144.600 ve Batı Afrika'da 280.600 olmak üzere 2.667.200 mülteci bulunmaktadır. Afrika kıtası dışında kalan yerlerde ise Amerika kıtasında 516.800, Asya ve Pasifik Ülkelerinde 3.391.000, Avrupa'da 1.553.300, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ise 1.669.300 mülteci bulunmaktadır. Bu şekilde dünyadaki mülteci nüfusu 10 milyona yaklaşmaktadır (UNHCR, 2012).

Tablo-1 Dünyanın Çeşitli Bölgelerindeki Mülteci Sayıları

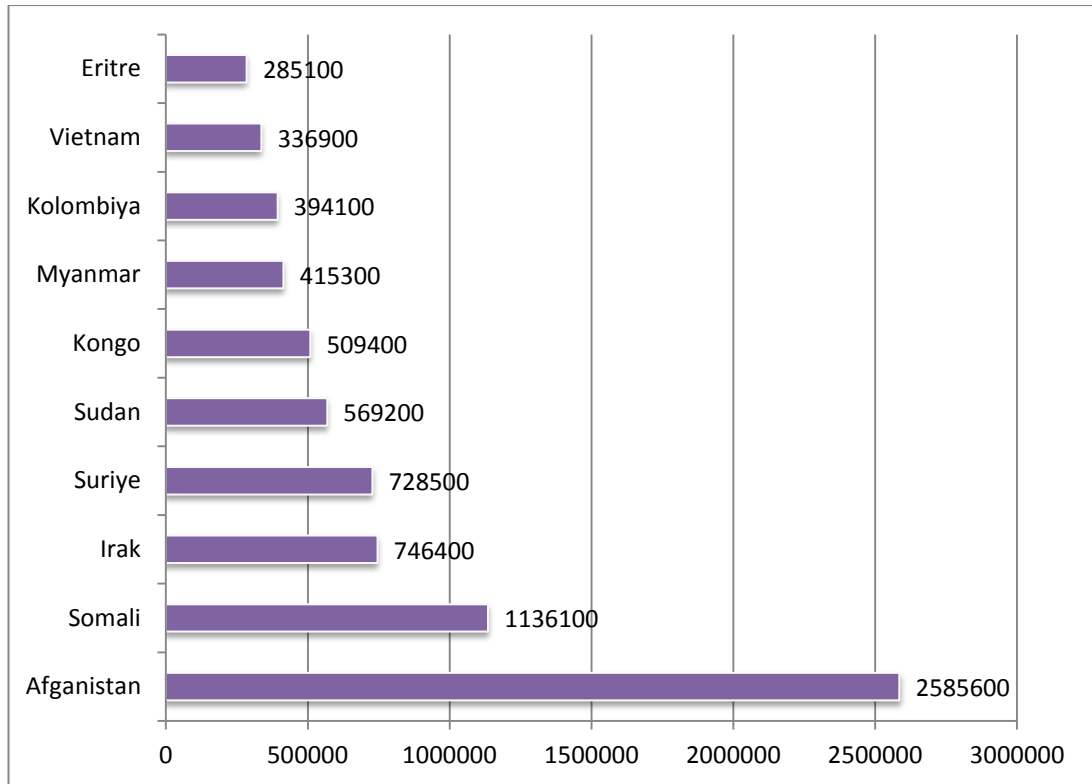
Bölge	Mülteci Sayısı
Afrika	2.667.200
Amerika	516.800
Asya ve Pasifik	3.391.000
Avrupa	1.553.300
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1.669.300
TOPLAM	9.797.600

Kaynak: UNHCR Global Trends 2012

1.4.1 Mülteci Veren Ülkeler

Dünyanın en çok mülteci veren ülkeleri çeşitli iç savaşların yaşandığı ve ekonomik açıdan geri kalmışlığın hüküm sürdüğü ülkelerdir. BMMYK'nın 2012 yılı raporuna göre, en çok Afganistan, Somali, Irak, Suriye, Sudan, Kongo, Myanmar, Kolombiya, Vietnam ve Eritre ülkelerinden mülteci hareketi gerçekleşmektedir (Grafik-2). Bu ülkeler hükümet politikalarının çelişkilerinden dolayı dünya çapında mülteci nüfusunun 2/3 oranını oluşturmaktadır.

Grafik-2 Dünyada En Çok Mülteci Veren Ülkeler (İlk 10 ülke)

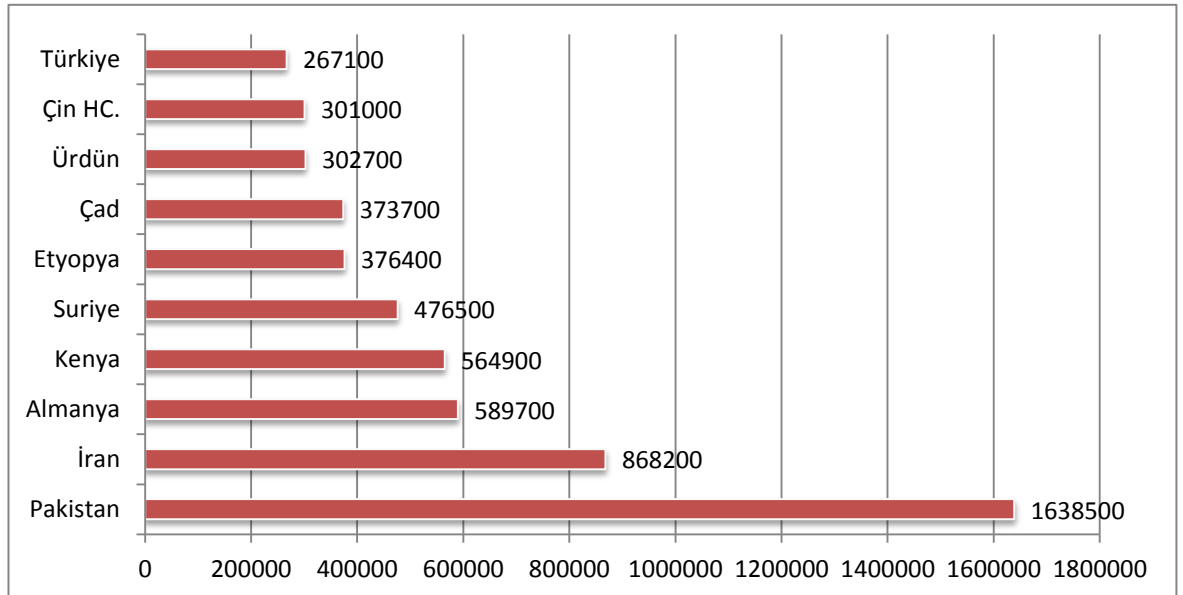

Kaynak: UNHCR Global Trends 2012

1.4.2 Mülteci Kabul Eden Ülkeler

Genel olarak mülteciler, ayrıldıkları ülkelere komşu olan ülkelere sığınır. Dünyanın en çok mülteci nüfusu olan Afganlar, en çok Pakistan'da bulunmaktadır. Bu yüzden Pakistan 1,6 milyonu aşkın sayısı ile en çok mülteci bulunduran ülkedir (BMMYK, 2009:2). Bununla birlikte mültecilik sebeplerine bağlı olarak hedef ülkeler farklılık göstermektedirler. Mültecilerin önemli bir sayısı da endüstrileşmiş ve gelişmiş ülkeleri kendilerine hedef seçmişlerdir. Mültecilerin ilk sığındıkları gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeler de mülteci barındıran ülkeler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerin bu pastadaki payı oldukça azdır. Görüldüğü üzere pastanın büyük dilimlerini ekonomik olarak güçlükler yaşayan üçüncü dünya ülkeleri ile ekonomik zorluklarla boğuşan gelişmekte olan devletler paylaşmış durumdadır. Göçü doğuran ve tetikleyen unsurları meydana getiren gelişmiş ülkeler, bunun sonuçlarına katlanmayı da yine olumsuz şartlar içindeki ülkelere yıkılmış görünmektedir. Mülteci kabul eden ülkeler arasında Pakistan, İran, Almanya, Kenya, Suriye, Etyopya, Çad, Ürdün, Çin ve Türkiye ilk 10 sırayı paylaşmaktadır (UNHCR, 2012)

Grafik-3 Dünyada En Çok Mülteci Kabul Eden Ülkeler (İlk 10 ülke)

Kaynak: UNHCR Global Trends 2012

1.5 Türkiye’de Göç ve İltica Hareketleri

Türkiye’nin dahil olduğu uluslararası göç rejimleri içindeki konumu, diğer Avrupa ülkelerine gerçekleşen işçi göçü akımlarına bakarak ‘göç veren’ ülke olarak tanımlansa da son yıllarda ülkeye büyük yoğunlukta yönelen göç hareketleri Türkiye’yi aynı zamanda ‘göç alan’ bir ülke konumuna taşımıştır. Aslında Türkiye’ye uluslararası göç hareketlerini daha önce de çevre ülkelerden etnik olarak Türklerin göç ettiğini görmekteyiz.

Türkiye’ye yönelen göç yalnızca yukarıda bahsedilen göçmen gruplarından ibaret değildir. Özellikle küreselleşmenin ve liberal ekonomik gelişmelerin ürünü olarak mesleklerinde uzman yabancı ülke vatandaşlarının ülkede iş bulması ya da emeklilik göçü olarak anılan göç çerçevesinde yabancıların Türkiye’de oturma ve çalışma izni edinmesi sıklıkla rastlanan durumlardır (İçduygu, 2006).

Son yıllarda Türkiye, çok çeşitli ülkelerden çeşitli etnik ve dinsel kökenlere sahip ve farklı amaçlarla gelen göçmen gruplarının akımlarına sahne olmuştur. Türkiye’ye ‘yabancı’ olarak nitelendirilebilecek kimselerin kitle halinde gelişi ile bu göç akımları, Türkiye’yi ‘göç veren’ ülkeden ‘göç alan’ ülke olma durumunu getirmiştir. 1970’li yılların sonundan itibaren özellikle Türkiye’nin sınır komşusu olduğu ülkelerden veya diğer yakın ülkelerden Türkiye’ye gerçekleşen uluslararası göç hareketleri sığınmacı, mülteci, transit göçmen ve kaçak işçi gibi çok çeşitli göç hareketlerini kapsamaktadır.

Türkiye’ye yönelen bu göç hareketleri Türkiye’nin coğrafi konumuyla son derece ilintilidir. Komşu ülkelerde ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili sorunlar buralarda yaşayan insanları Türkiye’ye göçe yönlendiren başlıca unsurlar arasındadır. Türkiye’nin Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir köprü vazifesi görmesi ve önemli deniz yollarına sahip olması dolayısıyla çok sayıda göçmen Batı’nın gelişmiş ülkelerine göç etmek için Türkiye’yi bir geçit alanı olarak kullanmaktadır. Bunun dışında bu göçmenlere yasadışı giriş yaptığından dolayı bir ceza verilmemektedir.

Komşu ülkelere baktığımızda İran'daki rejim değişikliğinin ardından, Orta Doğu'da Irak'taki Saddam rejiminden kaynaklanan yasal çalkantı ve savaşlar ve son olarak da Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde komünist rejimlerin çöküşü, Türkiye'yi göç hareketlerine maruz bırakmıştır. Bu hareketlerin dışında Asya'dan Afrika'dan ve Ortadoğu'nun değişik yerlerinden de Avrupa'ya göç etmeye çalışan çok sayıda insan Türkiye'yi bir köprü gibi kullandığı bilinmektedir.

Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekince koyarak kabul etmesi nedeniyle, coğrafi konumu itibariyle yakın ülkelerden daha az mülteci akınına maruz kalmıştır. Bu konu bir sonraki bölümde detaylandırılacaktır. Bugün, sadece Afgan mültecilerin sayısının Pakistan'da 2,4; İran'da ise 2,5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'deki bireysel başvurular neticesinde oluşan sığınmacı sayısı hiçbir zaman on binlerin üstüne çıkmamıştır (www.unhcr.org.tr).

Ancak, Türkiye'ye yönelen yoğun sığınmacı akınları, genellikle çevre ülkelerde meydana gelen rejim değişiklikleri, çatışmalar, savaşlar veya sosyal olaylar sonrasında ülkesinden kaçmak durumunda kalan çok sayıda insanın Türkiye sınırlarına dayanması sonucunda gerçekleşmiştir. Siyasi nedenlerle meydana gelen zorunlu göçler, sadece Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile de sınırlı değildir. Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı Devleti'ne sığınan Yahudiler bu konuda ilk örneklerden birisi sayılabilir (Kirişçi, 2002).

Milliyetçilik akımının etkisiyle özellikle 19. Yüzyıl içinde ve 20. Yüzyılın başlarında Osmanlı'dan kopan topraklarda yaşamakta olan on binlerce Müslüman evlerini terk ederek Osmanlı topraklarına sığınmıştır. Örneğin, 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşında Kafkas ve Kırım Türklerinin; 1853-1856 Kırım Savaşında Kırımlı göçmenlerin; 1877-78 Osmanlı-Rus harbinde bir milyondan fazla Kafka, Gürcü ve Balkan Müslüman'ının; 1912-1913 Balkan Savaşları sonrası Makedon, Kosova, Trakya ve Dobruca'dan gelen Müslümanların göçleri bu çerçevede değerlendirilebilir (Karpas, 2010).

Cumhuriyet Türkiye'sinde görülen zorunlu göçlerin/sığınma hareketlerinin de sayısı az değildir. Bu dönemin ilk göçleri Büyük Nüfus Mübadelesi olarak da bilinen 1926-1933 yılları arasında Müslüman ve Gayrimüslim nüfusun Türkiye ve Balkan ülkeleri arasında karşılıklı değişimi şeklinde olmuştur. Bu yıllarda, 199 bin kişi Bulgaristan'dan, 384 bin kişi Yunanistan'dan, 117 bin kişi Romanya'dan, 115 bin kişi Yugoslavya'dan ülke içine göç etmiştir. Bu hareketler sonraki yıllarda da belli ölçülerde devam etmiştir. Örneğin, 1940-45 yılları arasında da yaklaşık 22 bin kişi Türkiye topraklarına sığınmak durumunda kalmıştır (Kirişçi, 2002).

Cumhuriyetin bu yıllarında görülen bir başka sığınma hareketi de Nazi Almanya'sının baskısından kaçan ve çoğunlukla sanatçı ve bilim insanlarından oluşan yaklaşık 800 kişilik bir Yahudi topluluk tarafından gerçekleştirilmiştir (Kirişçi, 2002).

Sonraki yıllarda özellikle 1980'lerin sonlarında Bulgaristan'da meydana gelen rejim baskılarından kaçan Türklerin zorunlu göçü önemli bir yer tutmuş, bu kapsamda 1997 yılına kadar ülkeye toplam 300 bin civarında Bulgar göçü meydana gelmiştir. Bu zorunlu göç hareketine ek olarak 1991-1992 yıllarındaki Bosna savaşı sırasında 25 bin civarında Bosnalı, Kosova'daki iç çatışmalar nedeniyle 18 bin Kosovalı Türkiye topraklarına sığınmış, ülkelerindeki durum normaleştikten sonra büyük kısmı geri dönmüşlerdir (İçduygu, 1995). 1990'lı yılların en önemli zorunlu göç akımlarından birisi de hiç şüphesiz 1. Körfez Savaşı öncesi ve sırasında Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan ve sayıları 600 binleri bulan Kuzey Iraklılar olmuştur (İçduygu, 1995).

Türkiye'deki sığınmacılar konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 2005-2006 yıllarında yapılan alan çalışmalarının bulgularından yararlanılarak sığınmacıların sosyal profilini sunan bir çalışmada (Buz, 2008), sığınmacıların çoğunlukla erkeklerden oluştuğu, çoğunun Türkçe bilmediği, yaş aralıklarının daha çok genç nüfusa ait olduğu, daha çok lise mezunu oldukları, neredeyse 4'de birinin düzenli gelire sahip olmadıkları belirtilmektedir. Aynı çalışma, sığınmacılar sosyal olarak topluma uyum sağlamakta zorlandığı, sosyal sorunlarını kendi başlarına

çözmeye çalıştıkları, ülkesini ve oradaki imkanlara özlem duydukları ifade edilmektedir.

Konuyla ilgili daha mikro bir bakış açısı sunan bir başka çalışmada (Kolukırık ve Aygöl, 2009), 11 sığınmacı ile yüzyüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, evli olan sığınmacıların ailelerini geçindirmekte zorlandıkları, başka bir kültür ortamında uyum sorunu yaşadıkları, Müslüman olan sığınmacıların daha kolay uyum dönemi geçirdikleri, gıda ve kalacak yer konusunda sorunlar yaşadıkları dile getirilmektedir. Yasal olarak çalışmaları yasak olduğu için genellikle düşük ücretli işlerde kaçak çalışan sığınmacıların daha kalıcı bir statü elde etmek istedikleri de belirtilmektedir.

Konuya ilişkin bir başka çalışmada ise Türkiye'ye gelen Şii İranlı sığınmacıların başka ülkelere daha kolay mülteci statüsü elde edebilmek amacıyla Hıristiyanlık dinine geçiş yaptıkları anlatılmaktadır (Akcapar, 2006). İran'dan gelen 20 sığınmacı ile birebir görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, daha çok batılı ülkelere gitmiş olan yakınlarının telkin ve tavsiyeleri ile bu yola başvurulduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere sığınmacılar kalıcılığın en kestirme ve kesin yollarını araştırmaktadırlar.

Son yıllarda Türkiye'ye yönelik sığınma hareketlerinde farklı dinamikler söz konusudur. Bunlardan ilki, sığınmacı tanımına uygun bir çerçevede olup da ülkelerinden ayrılmak durumunda kalmış bireysel sığınma başvurularıdır. Bu kapsamda halen sırasıyla en çok başvurular İran, Irak, Somali ve Afgan vatandaşları tarafından yapılmaktadır. Bunun yanında, 2010 yılında başlayan çatışmalar nedeniyle Suriye'den gelen sığınmacılar da sayıları, sosyal sorunları ve geleceğe ilişkin endişeleri bakımından çok büyük boyutlara ulaşmış durumdadır. Bu konu sonraki bölümlerde detaylı olarak ele alınmıştır.

1.6 Türkiye’de İltica ve Sığınma Konularında Hukuki Durum

Zorunlu göç kapsamında değerlendirilen mülteci hareketi ve sığınmacılar konusu, dünya ülkelerinin sınırlarının yeniden çizildiği II. Dünya Savaşı sonrası önemli bir uluslararası sorun haline gelmiş ve uluslararası düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir (Kasdemir, 2010). Bu bağlamda 1951 Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü en önemli uluslar arası düzenlemelerdir. Uluslararası düzenlemelerin yanında ülkeler, mülteciler ve sığınmacılara yönelik farklı koruma ve entegrasyon politikaları uygulamakta, bu kişilerin sosyal bütünleşmesi ve ekonomik anlamda karşılaştıkları sorunlara farklı çözüm yolu getirmekte ya da hiçbir çözüm bulmamaktadır.

Türkiye coğrafik konumu gereği, çeşitli iç savaş, siyasi istikrarsızlık ve insan hakları anlamında ağır ihlallerin olduğu problemlili ülkelere yakınlığı ve komşuluğu gereği, yoğun mülteci hareketlerine maruz kalmakla beraber, mültecilerle ilgili kapsamlı bir yasası olmamıştır (Güner, 2007: 86). Türkiye 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’ne taraf olmakla birlikte, Avrupa ülkeleri dışından gelen mültecilere Türkiye tarafından coğrafi sınırlama şartı getirmiştir. Coğrafi sınırlamadan ötürü Avrupa ülkeleri dışından gelenler mülteci statüsü elde edememekte, ‘sığınmacı’ olarak ülkede bulunmaktadır. Türk Hükümeti tarafından ‘sığınmacı’ olarak nitelenenler, ancak sığınma başvuruları sonuçlandığında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından ‘mülteci’ statüsüne hak kazanmaktadırlar (Deniz, 2009: 190). Türkiye’de buldukları süre boyunca statü elde etmiş olsalar dahi, ülke içinde bu statülerini kullanamamaktadırlar. Türkiye, üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar bu kişileri ‘sığınmacı’ olarak kabul etmeye devam etmektedir.

Türkiye’nin sadece Avrupa’dan gelenlere mülteci statü vererek diğer bölgelerden gelenlere coğrafi sınırlama getirmiş olması, çeşitli çevrelerden önemli tepkiler görmesine neden olmaktadır. Eleştirilerin odağını Avrupa Birliği oluşturmaktadır. Avrupa Birliği İlerleme Raporlarının “Göç, Vize ve Dış Sınırlar, İltica, Organize Suçlar, Polis İşbirliği” gibi alt başlıklarının yer aldığı Adalet,

Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 24. Fesil metinleri incelendiğinde coğrafi kısıtlamanın kaldırılması gerektiği ısrarla vurgulanmaktadır.

Örneğin, 2012 yılı İlerleme Raporunda “Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesini, Sözleşme’nin getirdiği haklardan sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıların yararlanmasıyla sınırlandıran çekince temelinde uygulamaya devam etmektedir” ifadelerine yer verilmekte, Sonuç Bölümünde ise “Türkiye, Suriyeli mültecilere insani yardımı başarılı bir biçimde sağlamaktadır, ancak, iltica sistemi hâlâ AB standartlarından uzaktır” denmektedir (Avrupa Komisyonu, 2012).

İltica sistemi aynı zamanda UNHCR, IOM gibi kuruluşlar tarafından ve mültecilerle ilgili sivil toplum kuruluşlarınca da eleştiriye tabi tutulmaktadır. Ülkeye gelen göçmenlerin geçici sığınmacı statüsü ile elde ettikleri hakların sınırlı olması, bu kişilerin eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlarda yetersiz imkanlara kavuşabilmeleri ya da bazılarının erişimlerinin kısıtlanmış olması gibi durumlarla Türkiye’nin politikasında önemli değişimlere gitmesi talep edilmektedir.

Diğer bir önemli eleştiri alanı da sığınma başvurusunda bulunan kişilerin sınır dışı edilmesi prosedürleri ile ilgilidir. Uygulamada, sığınma başvurusunda bulunmakla birlikte, başvurusu haksız görülerek reddedilenlerin ülkelere geri gönderilmelerinde yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak, başvurusu inceleme aşamasında olan ya da başvurusu haklı bulunanların ülkelere geri gönderilmeleri ise uluslararası hukuka göre yasaklanmıştır (Çiçekli, 2012). Geri gönderilmeme (*non-refoulement*) ilkesi olarak bilinen bu uygulama Türkiye tarafından da kabul görmektedir. Bununla birlikte, sığınma başvurusu yapmakla birlikte, reddedildiği için ülkesine gönderilmesine karar verilen yabancıların bu karara itiraz etmeleri, bu başvuru süreçlerini tüketmeleri ile ilgili olarak bazı standart olmayan uygulamalara rastlandığı da belirtilmektedir. Buna ilişkin Türkiye’nin pek çok kez Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından mahkumiyet aldığı da bilinmektedir (Örneğin, *Charahili vs Türkiye; Kesmiri vs. Türkiye* gibi kararlar) (Ekşi, 2010).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) 2013 yılı Nisan ayı itibariyle verdiği bilgilere göre, halen Türkiye'de 35.664 mülteci veya sığınmacı statüsünde yabancı bulunmaktadır. Bunların 20976'sı statü kazanmış olup, üçüncü bir ülkeye gitmeyi bekleyenlerdir. Diğerleri ise, resmi makamlara başvurmuş, ancak halen başvurusu inceleme aşamasında olanlardan oluşmaktadır. Bunlar arasında 14150 Iraklı, 9355 Afgan, 7162 İranlı, 2170 Somalili bulunmakta, diğer uyruklardan da 2827 kişi bulunmaktadır (Tablo-1) (BMMYK,2013).

Tablo-2 Türkiye'de Sığınma Başvurusu Yapmış Olan Yabancılar

Uyruk	Sayı
Irak	14150
Afganistan	9355
İran	7162
Somali	2170
Diğer	28273
TOPLAM	35664

Türkiye'de önemli sayıda mülteci ve sığınmacıların varlığına rağmen, bu kişilere yönelik özel bir hukukunun bulunmaması önemli sorunlara yol açmıştır. Sığınmacı statüsünde sınırlı haklara sahip olanlar, BMMYK tarafından iltica başvurularının değerlendirilip, güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar İçişleri Bakanlığı tarafından uygun görülen ve uydu kent olarak tabir edilen, mecburi ikamet kentlerinden birinde geçici ikamet hakkına sahiptir. Türkiye'de halen 54 uydu kent bulunmaktadır (BMMYK, 2013).

Geçmişte, iltica konusunda kapsamlı bir mevzuat olmamakla birlikte, bazı mevzuatta, örneğin, 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatlerini Hakkındaki Kanun'da mültecilerin kalacakları yerlere ilişkin düzenlemeler de bulunmaktaydı. Bununla birlikte, geçmiş yıllarda konuya ilişkin hazırlanan en geniş

mevzuat, 1. Körfez Savaşı sonrasında yüz binlerce Iraklı'nın Türkiye'ye sığınmak zorunda kalması ve toplu nüfus hareketlerine ilişkin bir yasal düzenleme ihtiyacının hissedilmesi sonucu hazırlanmıştır.

1994 yılında hazırlanan Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, bu konudaki esasları belirlemiştir. Ancak bu düzenlemenin bir yönetmelik olması ve hazırlanışından bu yana 20 yıla yakın süre geçmiş olması güncel sorunlara cevap verememesini netice vermiştir.

1.6.1 Türk İltica Hukukunda Yeni Dönem: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUSK)

İçişleri Bakanlığınca hazırlanarak 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu iltica konusunda Türkiye'deki en kapsamlı düzenlemedir. Kanunun Üçüncü Kısmı, uluslararası koruma hükümlerini içermekte olup, buna göre mülteci ve şartlı mülteci gibi kavramları yeniden tanımlanmıştır.

Kanunun 61. Maddesine göre, *Mülteci*, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi” olarak tanımlanmıştır.

Avrupa dışından gelenlerle ilgili coğrafi çekince veya kısıtlama konusunun kanunda geçerliliğini koruduğu gözlenmektedir. Bu çerçevede Kanunun 62. Maddesi *Şartlı Mülteci* kavramını geliştirip, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar

sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi” olarak tanımlanmıştır.

Kanun, ilerleyen maddelerinde (Madde 63-90) bu hakkın nasıl sağlanacağı, başvuru şekilleri ve şartları, korumanın mahiyeti, korumanın nasıl sona ereceği gibi hükümleri düzenlemektedir. Topluca ülkelerinden ayrılma zorunda olan ve geçici bir koruma ihtiyacı duyan kitlelere yönelik hükümler ise kanunun 91. Maddesinde düzenlenmiştir.

Buna göre, “(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” denmektedir.

Bu şekliyle, Kanun, ülke içine gelen bireysel başvuruları detaylı şekilde düzenlenmişken, topluca ve geçici olarak korumaya ihtiyaç duyabilecek gruplar için istisnai bir işlem yapmayı uygun bir yöntem olarak seçmiş görünmektedir. Bu çerçevede, Kanuna uygun bir yönetmeliğin önümüzdeki aylarda hazırlanacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE'DEKİ DURUMU, MEDYADA İŞLENİŞİ VE HATAY-CİVEGÖZÜ ALAN ÇALIŞMASI

Bu bölümde, Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların durumu incelenmektedir. Bu inceleme öncesinde Suriyeli sığınmacılar hakkında genel bilgiler verilecektir. Daha sonra, Suriye olaylarının Suriyeli sığınmacılar özelinde medyada nasıl görüldüğü ve sunulduğunu ele alan bir medya analizi yapılacaktır. Son olarak, Hatay'ın Cilvegözü Sınır kapısı ve civarında yapılan bir alan çalışmasından elde edilen bulgular, yapılandırılmamış görüşmeler ve gözlemlere yer verilerek paylaşılacaktır.

2.1 TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILAR

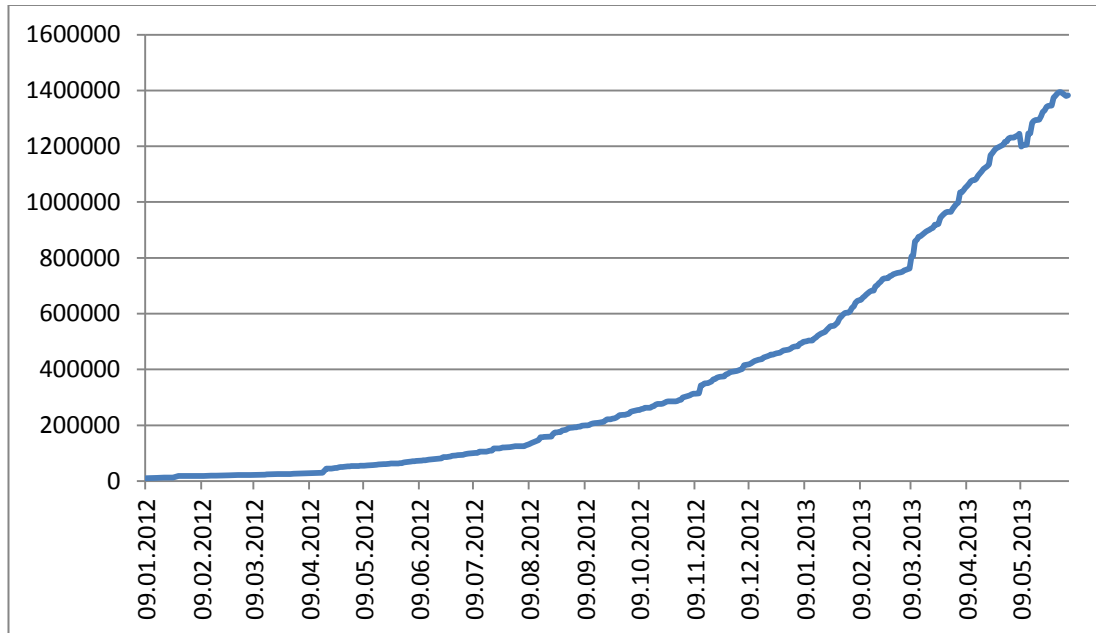
Suriye'deki çatışmaların ve iç savaşın öncüsü, Şubat 2011 tarihinde yolsuzluk ve tiranlığa karşı sosyal medyada başlatılan muhalif hareket olmuştur. Mart ayında hız kazanan ayaklanmalara karşı rejim tarafından sert ve kanlı müdahaleler yapılmıştır. Bu müdahalelerden dolayı son 32 ayda 93.000'den fazla Suriyeli hayatını kaybetmiştir (BBC, 2013).

Suriye nüfusunun etnik dağılımına göre, %90 Araplardan oluşmakta, %9'luk bir Kürt nüfusu barındırmakta ve ayrıca %1 oranında Çerkez, Ermeni ve Türkmen nüfus da bu ülkede yaşamaktadır. Mezhepsel olarak ülke oldukça heterojendir. Yüzde 74'ü Sünni olan nüfusun %12'si Şii, %10'u Hristiyan, %3'ü Dürzi, ve çok az oranda diğer mezhepler bulunmaktadır. Sünni olmayan Müslümanlar arasında %12-13'lük bir grubu Aleviler/Nusayriler temsil etmektedir. Bu bilgiler, aslında

Suriye'deki çatışmaların bir nedeni gibi görünmektedir. Zira ülke, çok az bir orandaki kitlenin egemenliği tarafından (Alevi-Nusayri) yönetilmektedir. Bu durum, yönetimde olmayan geniş kitlelerin tepkisini de çekmektedir (Dinçer ve Coşkun, 2011).

Hayat endişesi, yaşam şartlarının zorlanması, sürekli rejim tehdidi nedeniyle çatışmaların başladığı ilk günlerden bu yana yüzbinlerce insan ülkesini terk ederek başta komşu ülkeler olmak üzere farklı yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. 2013 yılı Haziran başı itibariyle BMMYK kayıtlarına göre Suriyeli sığınmacıların sayısı 1.590.000 civarındadır. Bunların 503.000'i Lübnan'da, 471.000'i Ürdün'de, 372.000'i Türkiye'de, 155.000'i Irak'ta, 76.850'si Mısır'da yerleştirilmiştir. Bunların %51'si erkektir. Yaş dağılımına bakıldığında, çocukların oranı %51,5, yetişkinlerin oranı ise %48,5'tir (BMMYK, 2013b). Suriye'deki şiddet olayların hız kazandığı 2012 yılının başından bu yana BMMYK'ya kayıtlı olan sığınmacıların sayısı aşağıda gösterilmektedir.

Grafik-4 Suriye'den Göç Ederek Çeşitli Ülkelerde BMMYK'ya Kayıt Olan Sığınmacıların Sayıları

Kaynak: BMMYK, Suriyeli Mülteci Destek Çalışmaları

<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

Ancak, yukarıdaki rakamlar kayıtlı sığınmacıları göstermektedir. Kayıtlı olmayan rakamlar konunun daha ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Türkiye'ye ilişkin tahminlere göre, halen Türkiye'de 442.000 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Türkiye'deki kamplarda barındırılanların sayısı 192.000 olup, kendi imkanlarıyla serbest ikamete tabi tutulanların sayısı ise 250.000 civarındadır. Nisan 2011'den bu yana Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli sayısı ise 549.275 olarak belirlenmiştir (USAK, 2013).

Türkiye'ye gelen sığınmacılar çoğunlukla 25 Haziran 2011'de Suriye ordusunun muhalif kentlere saldırı düzenleyeceği bilgisinin ardından, daha sonra 25 Mayıs 2012'de Humus'a bağlı Hula kasabasından 108 kişinin katledilmesinden, daha sonra 1 Ağustos 2012'de Hama yakınlarında 130 kişinin öldürülmesinden, Kasım 2012'de ise Rasulayn kentine hava operasyonu düzenlenmesinin ardından gerçekleşmiştir (USAK, 2013).

Türkiye'deki kamplarda yaşayan nüfus 17'si çadırkent ve 3'ü konteynerkent olmak üzere, toplam 20 yerleşkede bulunmaktadır. Devletin bugüne kadar yaptığı masraf tutarı ise yaklaşık 1,5 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Bu kamplarda yaşayan nüfus ve buldukları iller aşağıda gösterilmiştir (USAK, 2013):

- Şanlıurfa: 90.532
- Gaziantep 30.649
- Kahramanmaraş: 15.910
- Kilis: 13.398
- Hatay: 14.808
- Adıyaman: 9942
- Osmaniye: 7716
- Adana: 8709

Hatay ilinde bulunan Suriyeli sığınmacılar 5 kampta yaşamaktadırlar. Bu kamplardan ikisi Altınözü'nde, ikisi Yayladağı ilçesinde, biri ise Apaydın'da bulunmaktadır. Kamplarda yaşayanlar daha çok geçimlerini karşılayamayacak durumda olan ailelerden ve özellikle çocuklardan oluşmaktadır.

Bununla birlikte, kamplara yerleşenden daha fazla serbest ikametli Suriyeli de bölgede ve ülkenin iç kısımlarında yaşamaktadır. Bu kişilerin kayıt altında olmaması, serbest ikametli olması elbette bu kolaylıkları istismar edebilecek kişilerin de ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Çeşitli suçlara karışan Suriyeli sığınmacılar da bulunmaktadır.

Kamplarda yaşamakta olan Suriyeli sığınmacılara ilişkin yapılan sağlık yatırımları da önemli bir yekûn tutmaktadır. Toplam 21.000 hasta yataklı olarak tedavi görmüş, 12.250 hasta ameliyat edilmiş, 3160 bebek Türkiye’de dünyaya gelmiştir. Kamplarda 28.213 öğrenci eğitim görürken, bu öğrencilere 1200 kişilik bir öğretmen kadrosu hizmet vermektedir. Türkiye’deki kamplarda bulunanların çoğunluğu (%85) erkeklerden oluşmaktadır (USAK, 2013).

Suriyeliler ülkelerinden ayrılma nedenlerini çoğunlukla can güvenliğine (%45), ekonomik sıkıntılara (%28), siyasi baskılara (%20) ve toplumsal baskılara dayandırmaktadır. Gelenlerin %95’i çatışmalarda en az bir yakınını kaybettiğini ifade etmektedir. Bu kişilerin sürecin devamına ilişkin çok ümitli olmadıkları da görülmektedir. %74’ü savaşın ne zaman biteceğine ilişkin fikir yürütemezken, çok azı bir yıl içinde biteceğini, daha azı ise en az 2 yıl daha savaşın devam edeceğini beyan etmektedirler (USAK, 2013).

2.2 MEDYA ANALİZİ

Suriye ve mülteci sorunu üzerine yapılan medya analizi “Politika, Güvenlik ve Sosyal Konular” olmak üzere 3 ana başlık altında toplanmıştır.

2.2.1. Politikaya İlişkin Konular

Suriye’de meydana gelen çatışmalar ve süregelen iç savaş, on binlerce insanın ölümüne, yüz binlerce insanın da evlerinden ayrılarak başka ülkelere göç etmelerine neden olmuştur. Ülkesinden ayrılan sığınmacılar, halen Ürdün, Irak, Lübnan, Türkiye ve Mısır’da bulunan kamplarda misafir edilmektedir.

Konu, gerek ülke içi politikanın önemli tartışma konularından birisini oluşturmaktadır. Konu kimi zaman sığınmacıların yol açtığı politik sorunlar çerçevesinde, kimi zaman da Suriye’deki rejime paralel düşünen ülke içi muhalefet bakımından gündemde yer almaktadır. Gündeme taşınma şekli genellikle politikacıların söylemleri ve tartışmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Suriye konusunu hükümetin ele alışı şu şekildedir:

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, 'Arzumuz, halkıyla barışık, halkına zulmetmeyen, halkını hakkıyla temsil eden yeni bir Suriye'nin doğmasıdır... Bütün Suriye halkı, hiçbir ayırım gözetmeden bizim kardeşimizdir ve kardeşimiz olarak kalacaktır' demiştir. Türkiye'nin Suriye politikası, Suriye'nin toprak bütünlüğü esasına dayanmaktadır. (Sabah, 18.12.2012)

Hükümetin Suriye politikası pek çok yerde eleştiri konusu olarak da yer almaktadır. Örneğin Sabah gazetesinde yer alan bir yazıda şunlar belirtilmektedir:

Krizden önce Türkiye'nin "oyun kurucu" olma iddiasının yerinde artık yeller estiği de ortada. Oyun kurucu olmak yerine artık Ankara kriz yönetimiyle meşgul. Bölgeyi şekillendirmeyi amaçlayan bir diplomasi yerine artık Türkiye'nin temel önceliği ulusal çıkarlarını, inandırıcılığını ve caydırıcı gücünü korumak. (Sabah, 15.10.2012)

Suriye konusu aynı zamanda bölgesel sorunlar ve olası çıkış yollarının arandığı bir problem olarak da gündemde yer almaktadır. Suriye sorununun çeşitli boyutlarına, bazı politikacıların söylemlerine de atıf yapılarak, aşağıdaki haberde vurgu yapılmıştır:

Başından beri Suriye krizinin Türkiye için oluşturduğu en büyük sorun; göç dalgası, PKK uzantısı grupların durumu ve rejimin kimyasal, biyolojik silahlarıydı. Mülteci dalgası konusunda alarm zilleri çalan Ankara, çok sıkıntılı: Ülkesini yönetemeyen iki devlete sınırız: Irak ve Suriye. İki ülkede de ülkenin tamamını temsil eden yönetimler yok. Bu tercihimiz değil, coğrafyanın dayatması ve karşı karşıya olduğumuz bir gerçek. Ayrıca bu tablo bir boşlukta değil, çok kritik bir bölgenin ortasında. Türkiye'nin Suriye kapılarının düzgün bir kontrolü yok. Her yerden ülkeye giriliyor. 2,5 milyon evini terk etmiş insan var. Türkiye'ye giren insan sayısı 100 binin üstünde. Suriye halkını ölümden kurtaracak ve ülke içinde korkusuzca yaşayacakları uçuşa kapalı bölge oluşturmak tercih değil, artık zorunluluk. Her ülkenin bir hazım kapasitesi var, Türkiye daha fazlasını nasıl ve ne zamana kadar kaldırabilir? Dünya yardım için çok konuşur ama yükün yüzde 95'i hep komşuya biner. (Zaman, 29.09.2012)

Politik tartışmaların odak noktasında yer alan Suriyeli sığınmacılar, genellikle yol açtıkları külfet bakımından gündemde tutulmaktadır. Her ne kadar ideolojik bakımdan Suriyelilerin koruma altına alınmasına yönelik herhangi bir kesimden itiraz olmasa da, bu kişiler özelinde ya da Suriye sorunu genelinde “külfet konusu” gündem yapılmaktadır. Gerçekten de on binlerce insanın bakımının aylarca bakımı ve görümünü büyük bir yük meydana getirmiştir. 2012 yılının ortalarında bu konuya ilişkin basında yer verilen bir açıklama şu şekildedir:

CNN'e telefonla röportaj veren Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Selçuk Ünal, "Yeni kampları inşa etme hızımız, Baas rejiminin kendi halkına karşı kullandığı şiddetin hızına yetişemiyor" dedi. İsmi açıklanmayan bir Türk

yetkili ise -Politika değişikliği yok. Açık kapı politikasını sürdürmeye niyetliyiz. Sorun şu ki, kapasitemiz zorlanıyor. Sıfır noktasında insani yardım, gıda ve ilaç dağıtımına başladık. Elimizden geleni yapıyoruz- diye konuştu. (Hürriyet, 28.09.2012)

Suriyelilerin sayısının her geçen gün artması ve yeni kamplar inşa edilmesinin zorunlu hale gelmesi, yapılan masrafların yüz milyonlarca dolarlık boyutlara ulaşmasına rağmen, Türkiye'nin uluslararası toplumdan önemli bir destek alamadığı da göze çarpmıştır. Hürriyet gazetesi köşe yazarı Sedat Ergin bu durumu aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

Mali desteğin de gelmiyor olması Davutoğlu'nun konuşmasının düşündürücü bir başka yönü. Tampon bölgeler bir tarafa, Türkiye'nin mülteci kamplarını kurarak üstlendiği mali külfetin paylaşılması konusunda da uluslararası alanda genel bir kayıtsızlığın olmasıdır. Dışışleri Bakanı, Türk hükümetinin bugüne dek Suriyeli mülteciler için 300 milyon dolar harcadığını ve bu bedelin her gün artmakta olduğunu belirtiyor Güvenlik Konseyinde. Ancak kendisinin ifadesine göre, bu yükün hafifletilmesi için uluslararası camiadan yapılan katkılar Türkiye'nin beklentisinin çok altında kalmıştı. (Sedat Ergin, Hürriyet, 04.09.2012)

Türkiye'nin konuyu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne taşınması aşağıdaki haberde şu şekilde detaylandırılmıştır:

Türkiye şiddetten kaçan Suriyelilere kapısını açarken mülteci sayısının hızla artması üzerine Birleşmiş Milletleri harekete geçirmek için girişimlerini sürdürüyor. BM Güvenlik Konseyi (BMGK) Ankara'nın talebiyle perşembe günü mülteciler meselesini masaya yatırmak üzere toplanıyor. Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu sorunu bizzat anlatmak üzere New York'ta olacak. Bakan, BM'deki temaslarında "Suriye içinde güvenli bölgelerin kurulması gerektiği" mesajı da verecek. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısının 80

bini geçtiğini açıklayan Davutoğlu, -Bu mülteci sayısındaki artışın getirdiği büyük bir yük var. Bu çerçevede de bu yükün uluslararası toplum tarafından paylaşılması lazım- dedi. (Zaman, 28.08.2012)

2.2.2. Güvenlik Konuları

Suriyeli sığınmacıların iç ve dış politikanın konusu olması en çok güvenlikle ilişkili konular çerçevesinde görülmektedir. Bu konuya ilişkin haberler aşağıdaki yönleriyle ele alınmıştır:

- Suriyelilerin Türkiye'ye göçü,
- Sığınmacılara yönelik tavırlar,
- Suriye ve PKK ilişkisi,
- Suriyelilerin Türkiye'den yasadışı yollarla çıkış yapması,
- Sığınmacı subaylar ve Kampların askeri eğitim için kullanıldığı iddiaları.

Suriye'de çatışmaların başladığı ilk aylarda sayıları birkaç bini geçmeyen sığınmacı sayısı, çatışmaların şiddetlenmesiyle artmaya başlamıştır. Bu geçişlerde karşılaşılan zorluklar ve geçiş sonrasında yaşananlar basında geniş şekilde yer almıştır. Bunlardan birisi şu şekildedir:

Türkiye'den Suriye'ye uzanan Asi Nehri'ni gece yarısı görüntüledi ve su yolunu kullanarak Hatay'dan içeri girenleri fotoğraflamayı başardı. Kayıklarla taşınanlar arasında, çocuklar ve yaşlıların yanı sıra, tedavi koşulları oluşmadığı için Türkiye'ye getirilen yaralılar da var. Bunlardan bazıları, sırf tutuklanma riskinden korktuğu için ülkesinde tedavi olmuyor. Gazeteye konuşan 23 yaşındaki Arif adlı bir aktivist, "Burası her gün böyle. Dün bir adam getirdim. Elleri ve gözleri yoktu" dedi. Sınırı geçmeye çalışanlara yardım etmek amacıyla beş kişilik bir ekip kurduklarını anlatan

Suriyeli Arif, -Eskiden bu kayıklara nişanlımı bindirirdim. Artık yaralıları alıyorum- şeklinde konuştu. (Hürriyet, 08.03.2012)

Gerek yerli, gerekse yabancı basında geniş yer bulan Suriyeli sığınmacıların geçiş yollarında yaşadıkları da gazeteler çeşitli şekillerde yansımıştır. Aşağıdaki haber bunun örneklerinden birisidir:

Ülke içinde yaklaşık 2 milyon insanın evlerini terk ettiği tahmin ediliyor. Yanlarına alabildikleri eşyalarla kimisi yaya kimisi araçlarla her şeylerini geride bırakan Suriyeliler, donma ve bulaşıcı hastalık riskiyle karşı karşıya. Komşu ülkeler, mülteci yükünü kaldırmakta zorlanırken, uluslararası toplum taahhüt ettiği yardımları bölgeye ulaştırmış değil. Açlığın pençesindeki Suriyeliler, yardım eli bekliyor. (Zaman, 12.12.2012)

Başka haberlerde de şu bilgiler sunulmuştur:

Rasulayn'daki çatışmalar sebebiyle zor şartlara rağmen bulabildikleri araçlarla ya da yürüyerek Türkiye sınırına gelen aralarında kadın, çocuk, yaşlı ve hastaların da olduğu siviller, tel örgüleri aşırp Türkiye'ye sığınıyor. (Zaman, 10.11.2012)

Türkiye'deki kamplarda barınan Suriyeli sığınmacı sayısı önceki gece gelen 8 bin göçmen ile 120 bine yaklaşırken, kampların dışında kendi imkânlarıyla Türkiye'de kalanların yaklaşık sayısını ilk defa Dışişleri Bakanlığı açıkladı. Dışişleri'nin, TBMM Plan Bütçe Komisyonu'na sunduğu bilgiye göre, 70 bin Suriye vatandaşı Türkiye'de kendi imkânlarıyla ikamet ediyor. Yani 70 bin Suriyeli, 3 aylık vizesiz kalış süresini aştığı için yasadışı yollarla Türkiye'de barınıyor. (Sabah, 10.11.2012)

Suriyelilerin ülkeye girişleri sonrasında gerek ülke içindeki muhalif kesimlerce veya Esed rejiminin kışkırtmalarıyla yerel halk tarafından bazı durumlarda hoş karşılanmaması, bununla ilişkili endişeler, yaşanan bazı istisnai olayların genele yansıtılması neticesinde ülke içinde sığınmacılara karşı olumsuz bir algının oluşması gibi konular da basında geniş yer bulmuştur. Bu haberlerden birisi aşağıdaki şekildedir:

Hem Nusayriler hem de Sünniler, mültecilerin Hatay'daki kamplarda barındırılmasına değil; denetimsizlikten rahatsız, bunu vurgulamak gerekir. Lokantalarda veya hastanelerde sorun çıkardıkları durumlar hemen hemen herkesin ilk tepki cümleleri. Bu tip durumlar çok sık yaşanmıyor ancak şehir efsanesi gibi kulaktan kulağa yayılıyor kentte. (Zaman, 18.09.2012).

Bununla birlikte, sığınmanın evrensel bir hak olması ve devletlerin kendilerine sığınanlara karşı şefkat göstermeleri gerektiği gibi konular da basında çokça geçmektedir. Bunu açıklayan bir yazı şu şekildedir:

Mülteciler, sığınmacılar, göçmenler ve nefret suçları... 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne göre "mülteci"; ırkı, dini, milliyeti, siyasî görüşleri ve belirli bir toplumsal gruba mensubiyetinden ötürü vatandaşı olduğu ülkeden zulüm tehdidi altında kaçan kişidir. "Nefret suçları" kavramı muhatap aldığı kesim bakımından çoğu zaman iltica ve göç nedenleri ile kesişir. "Kimliklerinden" ötürü vatandaşı olduğu ülkeden kaçan ve aslında bu kimliklerinin güvence altına alınacağı ümidiyle bir başka ülkeye sığınan veya göçen kişi maalesef yine bu sığındığı veya göç ettiği ülkede aynı kimliğinden ötürü hedef konumunda bulunabilir. Dolayısıyla iltica nedenleri ile ülkesinden kaçıp bir başka ülkeye sığınan veya iş imkânları arayan kişinin ciddi bir travmatik dönemde ve oldukça dezavantajlı bir durumda bulunduğu hatırlanırsa bir de sığındığı ülkede muhatap

olabileceği nefret suçlarının kendisini iki kat mağdur edeceği takdir edilecektir. (Zaman, 19.12.2012)

Yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı tepkileri, yerel makamların bazı önlemler almasını gerektirmiş ve çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemlerden bir kısmı aşağıdaki haberde açıklanmaktadır.

Hatay'da yaşayan 5 bin Suriyelinin şehirde huzursuzluk çıkardığı yönündeki söylentiler ve mültecilerin Alevilerle arasında oluşabilecek muhtemel tatsızlıkların önüne geçmek isteyen yetkililer, Suriyelileri başka illere gönderme karar aldı. Emniyet, Antakya'da evlerde kalan sığınmacılara diğer şehirlere gönderileceklerini bildirmeye başladı. Kaçak yollarla ülkeye giriş yapan ve halen Antakya'da yaşayan Suriyeliler ise kamplara gönderilecek. 7 ay önce İdlib'den kaçarak Türkiye'ye sığınan Adnan El Yusuf da pasaportu olmayan Suriyelilerden. Babasının keskin nişancı atışıyla öldürülmesinin ardından eşi, annesi ve çocuklarıyla Türkiye'ye kaçtığını anlatan Yusuf, polisin kendilerine tebligatta bulunduğunu söylüyor. "Kampa yerleştirileceğimizi, 10 gün içerisinde hazırlıklarımızı tamamlamamızı istediler." diyen Yusuf, -Benim annem şeker ve kalp hastası. Kampa gidersek tedavisi yarım kalır. Burada kendi imkânlarımızla geçinmeye çalışıyoruz. Mülteci kamplarına gitmek istemiyoruz.- ifadelerini kullanıyor. (Zaman, 06.09.2012)

Konuyla ilişkili bir başka haberde de şöyle denmektedir:

Türkiye'ye gelenlerin sayısının 80 bini geçmesi üzerine Ankara, kamplar ve çevresinde huzursuzluk çıkmaması için bazı önlemler almaya hazırlanıyor. Planlama kamplarda yaşayan Suriyelilerin sosyalleşmesi ve şehir merkezlerinde huzursuzluk çıkmaması hassas dengesi üzerinde yapıyor. Üzerinde durulan formüllerden birisinin kamp giriş çıkışlarına getirilecek

yeni düzenleme olduğu belirtildi. Kamp sakinlerinin şehir merkezlerini kullanımına ilişkin yeni düzenlemeye gidilmesi öne çıkan seçeneklerden birisi olurken mültecilerin her istedikleri zaman değil, ihtiyaç hallerinde ve belirli saatlerde kampların dışına çıkarak şehir merkezlerini kullanması seçeneği üzerinde duruluyor. (Sabah, 26.08.2012)

Diğer yandan, kendi imkânlarıyla kamp dışında kalan ailelerin durumların da haberlerde yer verilmiştir:

Hatay'dan taşınmalarına karar verilen aileler endişeli. Aynı evde kalan 17 kişilik Humuslu iki aile, Türk komşularıyla iyice kaynaşmış. Kimseden kötülük görmemişler ancak güvenlik birimleri, sokağa çıkmamaları konusunda uyarılmış. Evde tek çalışan, 16 yaşındaki Fehim. Bir karpuzcuda tezgâhtarlık yapıyor ve haftalık 35 lira kazanıyor. Geleceğe dair tek hayalleri Esed'in devrilip savaşın bitmesi. -Su an savaş bitsin yeter ki! Biz döndüğümüzde çadırda kalmaya razıyız- diyorlar. (Zaman, 04.09.2012)

Beşar Esed'in katliamından kaçarak Hatay'a sığınan Humuslu iki aile de taşınma endişesi taşıyan göçmenlerden. Antakya'da müstakil bir evde yaşayan aileler, ayda 650 lira kira ödiyor. 17 kişiyle aynı evde kalan ilk ailenin babası Abdunnasır, henüz çalışma izni alamadığı için işe giremiyor. Damadı Bilal de savaşta bombalanan evlerinin enkazında kaldığı için ayaklarını kullanamıyor. Aslında Suriye'yi terk etmek istememişler. Ama evlerine isabet eden bir bomba, onları yuvasız bırakmış. Humus'ta bir akrabalarının yanına taşınmışlar. Orası da Esed ordusunun hedefi olunca şehir ' dışındaki bir başka akrabalarına misafir olmuşlar. Ancak savaş oraya da sıçramış, mecburen düşmüşler yollara. Türkiye'ye yasal yollarla gelen ailenin en büyük korkusu, gurbette ikinci bir göç yaşamak. Şu an yaşadıkları ortamdaki başka bir şehre gönderilmek istemeyen ailenin tek isteği, bir an önce savaşın bitmesi ye memleketlerine dönmek. (Zaman, 04.09.2012)

Halkın tepkisine yol açan tepkilerin daha çok Hükümetin Suriye politikası konusunda köşeye sıkıştırılmak istenmesine yönelik muhalefet girişimleri olduğu da basında dillendirilmiştir. Zaman gazetesinde yazısı yayınlanan Atilla Yayla bu konuyu eleştirel olarak şu şekilde ele almıştır:

CHP'lilerin mülteciler aleyhine faaliyetlerine ne demeli? Dünyanın en kırılğan insanları olan mültecileri şeytanlaştırmak, onlara karşı kampanyalar düzenlemek doğru bir davranış mı? CHP iktidarda olsaydı mültecileri sınır dışında mı tutacaktı? CHP'lilerin Hatay'da kapı kapı dolaşıp halka "mültecilere kiralık ev vermeyin" çağrısı yapması hangi insanî değerle uyuşur? Nasyonal sosyalistlerin peşine takılarak mazlum ve mağdur insanlara karşı gösteri yapmak, Allah'ın adıyla Esed'in adını aynı seviyede ululayan sloganlara katılmak CHP'ye yakışıyor mu? (Zaman, 21.09.2012)

Halkın verdiği tepkilerin normal olduğunu, ancak bunun doğru şekilde yönetilmesini dile getiren haberler de sıklıkla ifade edilmektedir:

AFAD'ın üst düzeyde bir yetkilisi, "Sayıları 80 bine ulaşan büyük bir nüfusu barındırıyorsunuz. Bu kadar insanın olduğu bir yerde de bir takım hadiselerin olması doğal" diyerek, şu bilgileri aktardı: "Geçmişte de sınırdan girişlerde kontroller yapılıyordu. Gelenlerin kimlik bilgileri daha sıkı bir biçimde kontrol ediliyor, yine daha önce giriş yapıp yapmadıkları kayıtlardan titizlikle araştırılıyor. Kontroller nedeniyle sınırda yığılmalar başladı. Şu anda sınırda 7-8 bin kişi Türkiye'ye geçebilmek için bekliyor" (Hürriyet, 30.08.2012).

Diğer yandan, Türkiye tarafından korunma altına alınmış olmalarına rağmen, Türkiye'de olay çıkartan sığınmacıların durumları da çokça eleştiri konusu olmuştur.

Hürriyet'ten Yalçın Doğan bir yandan konuya eleştirel yaklaşırken, diğer yandan da bu olaylara doğru tepkiler verilmesi gerektiğinin altını çizmektedir:

Türkiye topraklarında kendilerine yaşama alanı bulan Suriyeli mültecilerin polisleri rehin almasını, Türk TIR'larını yakmasını, Türk Bayrağını indirmesini, yemek azlığına ya da klima isteklerinin yerine gelmediği gibi gerekçelere bağlamaları hiç inandırıcı değil. Mülteciler birilerinin kışkırtmasıyla isyana kalkışıyor. Yakıp, yıkıyor. Hayati tehlike içinde iken, bir eve sığınsanız, siz hiç bu gerekçelerle o evi yakmaya kalkar mısınız? Yoksa hayatınızı kurtardığı için o evin sahiplerine nasıl saygı göstereceğinizi mi bilmezsiniz? Ortada açık tahrik var. Mülteciler tahrike kapılıyor. İsyanı mültecilerin arasına karışan mülteci olmayanlar başlatıyor. Türkiye mülteci adı altında bu kamplara gelenlerin gerçek kimliklerini ne ölçüde biliyor? (Hürriyet, 24.07.2012)

Suriye, dış politika ve güvenlik ilişkisinin odaklarından birisini de PKK oluşturmaktadır. Türkiye'nin Suriye politikasının terör örgütü PKK'nın ekmeğine yağ sürdüğü, Esed rejiminin Türkiye aleyhine PKK'nın Suriye'deki kolu olan PYD ile işbirliği yaptığı, Suriye'nin kuzeyinde PYD kontrolünde bölgeler oluştuğu, bu bölgelerin zamanla kurulmaya çalışılan sözde Kürdistan devletinin bir parçası ihtimalinin olduğu, bu bölgelerde militanların eğitim gördükleri gibi konular basında sıklıkla yer almıştır. Konuyu eleştiren bir yazıda şunlar yer almaktadır:

Davutoğlu "Ortadoğu'yu artık biz şekillendiriyoruz" anlamına gelecek epey söz etti, ama Türkiye'nin ödediği faturalar her geçen gün yükseliyor. Sadece Suriye ve Irak'ta yaşananlara bakılması dahi yeterli. Kastettiğim mültecilere harcanan 450 milyon lira değil, o solda sıfır. Esad'ın "Türkiye sınırını onlara bıraktık" dediği PYD'nin, bugün Suriye muhalefetiyle savaşır güce ulaşmış olması Türkiye için yeterince büyük fatura. Dahası, Davutoğlu'nun Suriye politikasının faturaları sadece bunlar da değil... (Hürriyet, 22.11.2012)

Suriyeli sığınmacılarla ilgili bir başka önemli güvenlik sorunu da bu kişilerin Türkiye'den yasadışı yollarla ayrılarak başka ülkelere gitme girişimlerinde kendin göstermektedir. Bu konuda yazılı basında en çok yer bulan gündemlerden birisi 2012 yılı Eylül ayı başında İzmir sahillerinde batan bir gemi içinde hayatını kaybeden 61 yasadışı göçmenle ilgili olmuştur.

Basmane semtindeki otellerde kalan Suriye ve Filistinli kaçaklar, insan tacirleri tarafından dün gece iki kamyonu bindirilerek Ahmetbeyli beldesindeki koya götürüldü. 30 metrelik balıkçı teknesine bindirilen kaçaklardan bir bölümü alttaki kilitli bölmelere, bir bölümü ise güverteye alınarak saat 06.00 sıralarında yola çıkıldı. Ancak tekne sahilden 30 metre açılmışken bilinmeyen bir nedenle kayalara çarptı. Su alan tekne battı. Can pazarının yaşandığı anlarda kaçaklardan bir bölümü yüzerek karaya çıkmayı başardı. Vatandaşların ihbarıyla olay yerine jandarma, sahil güvenlik, deniz polisi ve sağlık ekipleri sevk edildi. Ekipler, kıyıya ulaşan ya da denizde hayatta kalmayı başaranları hastanelere taşıdı. Kaçakların Suriye, Filistin ve Irak uyruklu oldukları tespit edildi (Sabah, 07.09.2012).

Konu bir başka haberde şu şekilde anlatılmıştır:

Batan teknede ölen 61 kişiden 28'inin çocuk, 3'ünün de bebek olduğu belirtildi. Batan teknede bulunan kaçakların yakınlan acı olayı duyar duymaz bölgeye gelmeye başladı. Yaklaşık 2 bin kilometrelik yoldan geldiğini söyleyen Suriyeli Abdülaziz Hüseyin, eşini ve üç çocuğunu kaybettiğini, iki çocuğunun ise kurtulduğunu öğrendiğini söyledi. Kurtulan çocuklarını göremediği için zaman zaman karakol önünde sinir krizi geçiren Hüseyin, "Buradan Avrupa'ya gideceklerdi. Ailem, Gaziantep'teki sınır kapısından girmişti" dedi (Zaman, 08.09.2012)

Bu gemide hayatını kaybeden Suriyeli yabancıların ülkelerine gönderilmesi süreci de aşağıdaki gibi haberleştirilmiştir:

İzmir'de mültecileri taşıyan tekne kazasında hayatını kaybeden 63 kişiden 60'ının cesedi, soğutma sistemi olan bir TIR'la memleketleri Suriye'ye götürülüyor. Aralarında bebek ve kadınların da bulunduğu 60 kişinin cesetleri, dün İzmir'deki 3 ayrı morgdan alınarak tabutlarla Yeni Buca Mezarlığı'na getirildi (Zaman, 14.09.2012).

Suriyeli sığınmacılarla ilgili belki de en tartışmalı haberler, Türkiye'ye sığınan Suriye ordusu subaylarının kaldıkları Apaydın kampı, Türkiye devletinin bu kamplarda askeri eğitim verdiği iddiaları ve bir üst düzey Suriye subayının bazı MİT görevlilerinin de içinde bulunduğu bir grup tarafından Esed rejimine teslim edilmesi olayları üzerine yapılmıştır. Apaydın kampı ile ilgili haberler, muhalefet partilerinin kampı ziyaret etmek istemesi, buna izin verilmemesi, ancak yabancı bir basın kuruluşunun bu kampa ilişkin görüntüleri basına paylaşması gibi konularda gerçekleşmiştir.

Sınırdaki istendiği vakit çok iyi bir denetim olduğunu deneyimledik ama aynı zamanda mültecilerden özellikle muhaliflerle ilişkili olanların hem resmi hem de kaçak olarak sınırdan çok rahat geçebildiğim de yaptığımız görüşmelerde duymuş olduk. Sınırdaki bu keyfiyet hali, Hatay'daki tüm farklı kesimleri rahatsız eden en önemli konu. Ulusal basında özellikle CHP'nin gayretleriyle yer alan mülteci kamplarında muhalif askerlerin eğitim gördüğü veya gündüz dinlenip gece savaşa gittiği konusunda da ince ayrımlar var (Zaman, 18.09.2012).

Bu arada, Suriyeli muhalif subaylar Hüseyin Mustafa Hormoush ile Mustafa Kassoum'un 100 bin dolar karşılığında Suriyeli askerlere teslim edildiği iddiasıyla dava açılmış, bu davada 3'ü MİT, toplam 7 sanık yargılanmaya başlanmıştır. Buna

ilişkin haberlerde “Suriyeli muhaliflerin lideri yarbay ve bir binbaşığı 100 bin dolara Suriyeli askerlere teslim ettiğı iddia edilen MİT görevlisinin suçlamaları kabul etmediğı (Sabah, 02.12.2012)” bilgileri yer alsa da, iddiaların çok net delillere dayandığı daha sonra anlaşılmıştır. Bu konu, Türkiye’ye sığınan subaylar arasında gerginliğe yol açtığı ve bir güvenlik bunalımı oluşturduğu da basında yaygın biçimde tartışılmıştır.

2.2.3. Sosyal Konular

Suriyeli sığınmacılar basında en çok kamp haberleri, kamplarda veya yerleştikleri illerdeki yaşam şartları ve sosyal ilişkileri yönleriyle ele alınmıştır. Genellikle kampların sunduğı imkânlar haberlere konu olmuştur:

Türkiye'nin 120 binden fazla Suriyeli sığınmacıyı ağırlama, onlara barınak ve yiyecek sağlama çabaları, konuyla ilgili tüm uluslararası kuruluşlar tarafından övüldü. Kanlı iç savaş sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalanlara sunulan tümüyle birinci sınıf tesisler, kampları ziyaret edenlerin takdirini kazandı (Zaman, 02.12.2012)

Çadır veya konteynir kentlerdeki yaşamdan karele sunan haberler medyada popüler haber olarak sıkça yer bulmuştur:

Çadır kentlerde ve konteynir kentte barınma, yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık, haberleşme, bankacılık gibi hizmetler veriliyor. Kamplarda; okul, cami, ticaret, polis ve sağlık merkezi, basın brifing birimi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme üniteleri, su deposu, arıtma merkezi, trafo ve jeneratör gibi donatılar da yer alıyor (Sabah, 23.10.2012).

Yetkililer, kamplarda kalanların temel ihtiyaçlarının aksatılmadan karşılanmaya çalışıldığını, Türkiye'ye sığınmış nitelikli meslek sahibi olanlara iş imkanı arandığını, ihtiyacı olanlara düzenli harçlık verilmesinin de planlandığına dikkat çekiyor. Sağlık sorunları başta olmak üzere hemen her insani talebin karşılanmaya çalışıldığını kaydeden yetkililer, "Ancak kimi zaman çok özel ihtiyaçlar da var ki, bunları da temin etmek için çaba gösteriyoruz... yorumunu yapıyor (Hürriyet, 24.07.2012).

İnsanların kamplardaki kapalı mekanlarda yaşamalarından dolayı çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması ihtiyacı ve her bireyin kendine özel beklentilerinin olması da basında sıkça anlatılmıştır:

Kilis Öncüpınar'daki hac konaklama merkezine kurulan konteynır kent hâlâ inşaat halinde. Okul ve hastane inşaatı sürüyor. Günde yaklaşık 250 kamp sakini çarşı izni istiyor. Bunlardan ancak 100-150'si servislerle Kilis'e götürülüyor. Kampı çevreleyen duvarlar da tamamlanmadığı için gençler aralardan kaçıyor. Vali yardımcısına ilginç talepler geliyor. Tüp bebek yapmak için destek bekleyen de var, bebek mamasının markasını beğenmeyen de (Hürriyet, 13.04.2012).

Kamplar çeşitli devlet yetkilileri ve ünlüler tarafından da ziyaret edilmiştir. Özellikle bu kişiler arasında en çok ilgiyi BM Barış Elçisi Angelina Jolie görmüştür:

Ünlü yıldız, BM özel Elçisi Angelina Jolie, dün Suriyeli sığınmacıların durumuna uluslararası toplumun dikkatini çekmek için ikinci kez Türkiye'ye geldi. Gaziantep ve Kilis'teki kampları ziyaret eden Jolie, "Ürdün ve Lübnan'dakilere kıyasla Türkiye'deki kamplar olağanüstü düzenli. Çok minnettarız. Buradaki insanlar da minnettar" dedi (Hürriyet, 14.09.2012).

Suriyelilerin normal yaşamdan kopmamaları, özellikle çocuklarının savaş şartlarından minimum düzeyde etkilenmeleri amacıyla verilen eğitim hizmetlerinden de basında çokça bahsedilmiştir:

Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye gelenler Türk üniversitelerinde derse başlamaya hazırlanıyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) internet sitesinde Mohammed Abu Asaker imzasıyla yayınlanan "Adıyaman Mülteci Kampı" çıkışlı haberde, Türkiye'deki Suriyelilerin "evlerini ve mallarının çoğunu kaybettiği, ancak eğitim ve üretken bir gelecek umudunu korudukları" belirtildi... BMMYK'nin sitesinde "son derece cömert bir eğitim programı" diye nitelenen uygulama kapsamında Suriyeli mülteciler marttan itibaren Türk üniversitelerine harç ödemedен gidebilecek (Hürriyet, 30.12.2012).

Olaylardan kaçmak için üniversite eğitimlerini bırakmak zorunda kalan kadınlar, "Savaştan kaçtık. Buraya sığındık. Ancak eğitimimize devam etmek istiyoruz. Türkiye'de okuyabilir miyiz bunu bilmiyoruz. Net bir durumumuz yok" dediler (Hürriyet, 14.09.2012).

Türkiye'ye sığınan mülteciler, bir yandan savaşın yaralarını sararken bir yandan da eğitimlerini aksatmamak için okula devam ediyor. Mühendis, doktor, öğretmen ve üniversite öğrencilerinden oluşan 16 gönüllü Suriyeli, Hatay'daki yardımseverlerden de destek alarak bir okul açtı. Suriyeli çocuklar, savaşın izlerini bu okulda gördükleri eğitimle az da olsa gidermeye çalışıyor. Suriyeli öğrenciler, ülkelerindeki müfredatlarında kaldıkları yerden eğitim almayı sürdürüyor (Zaman, 24.03.2012). Türkiye'de Suriyelilerin misafir edildiği kampların benzerlerine nazaran daha iyi şartlarda olduğunu vurgulayan ünlü sanatçı, tesislerin insanlık onuruna yakışır yerler olduğunun altını çizdi (Zaman, 14.09.2012)

Eğitim çalışmalarından gösterilen özveri ve sunulan imknların yanında, bazı öğrencilerin savaş şartlarından ne denli etkilenmiş oldukları da basında çarpıcı örneklerle verilmektedir:

Kaçarak Türkiye'ye sığman mülteci çocuklar, kamplardaki görevli Türk eğitmenlere emanet. Çocukların yaşadığı psikolojik travma dikkatlerden kaçmıyor. Okuldaki bir sahneyi anlatan ğretmen Ebru Tanrıaşıkı, "ok hassaslar. Geçen gün bir ocuk balon patlattı. Okuldaki bütün çocuklar panik içinde ağlayarak dışarı katı." diyor. ncpınar konteynır kentinde 0-6 yaş arası bin 650 ocuk mevcut. Kampta açılan okulda 7 sınıf var ve her bir sınıfta iki ğretmen görev yapıyor. Rahat iletişim kurulması için okulda tercüman da bulunuyor. Gönüllü yardım kuruluşları giyecek ihtiyaçlarını karşılıyor... Kampın sosyal tesislerinde görev yapan yetkililer, çocukların büyük bölümünün Esed zulmüne tanık olduğunu ifade ediyor. Bu durumun çizilen resimlere de yansıdağını vurgulayan Okul Müdürü Hasan Yıldız, "ğrencilerimizden resim çizmelerini istedik ancak gördüğümüz manzara bizi şoke etti. Hepsi aynı şeyi çiziyor; tank ve silah" diyor (Zaman, 03.09.2012).

Suriyeli sığınmacıların basında en çok yer buldukları konulardan birisi de kamplarda yaşanan kavgalar, kk çaplı çatışmalar ve ayaklanmalardır. Aşağıda bu konularda yapılan bazı haberler grlmektedir:

Kahramanmaraş Konaklama Tesisleri'ndeki çadırkent'in 2 No'lu mahallesinde kalan iki aile arasında bilinmeyen bir sebeple tartışma ıktı. Tartışmanın büyümesi üzerine taraflar birbirlerine bıçaklarla saldırdı. Kavgada 18 yaşındaki Ahmet H., aldığı bıçak darbesiyle ağır, bir kişi ise hafif yaralandı (Zaman, 05.11.2012)

Kahramanmaraş'taki çadır kentte barınan Suriyeli mültecilerden bazdan, dün akşam saatlerinde erzak ve giyim malzemelerinin yetersiz dağıtıldığını iddia

ederek, çadır kentteki görevlilerle tartışmaya başladı. Tartışmanın ardından mültecilerin arasında bulunan bazı şahısların kışkırtması ile grup yürüyüş yapmak istedi... Olaylar sırasında bazı mülteciler polise taş attı, çadırkent yakınında bulunan araçların camlarını kırdı (Zaman, 29.10.2012).

Bu tür olayların olması, normal hayat şartları açısından düşünüldüğünde aslında çok abartılı ve sıra dışı durumlar değildir. Onbinlerce kişinin bir arada yaşadığı şartlarda bu tür olaylar normal bile kabul edilebilir. Ancak, ilgili kişilerin zaten belirli savaş ortamlarından kaçarak gelmiş olmaları, zor şartlarda yaşamlarına devam ediyor olmaları ve medyanın sürekli ilgisi bu tür olayları medyada gündeme getiriyor gibi görünmektedir. Konuya ilişkin başka haberlerde de benzer olaylar aşağıdaki gibi resmedilmektedir:

Karkamış çadır kentine yerleştirilen Suriyeliler, öğle saatinde yemek almadıklarını iddia ederek bölgede görev yapan askerler ile tartışmaya başladı. Suriyeliler ile askerler arasında çıkan tartışmanın kavgaya dönüşmesi üzerine olaya müdahale eden 2 asker ile olaya kansasın 2 Suriyeli atılan taşlarla yaralandı (Sabah, 13.09.2012)

Ceylanpınar ilçesinde kurulu Suriyeli mültecilerin kaldığı Çadırkent'te çocuk yüzünden kavga taşlı sopalı kavgada 40 kişi yaralandı. Çocuk yüzünden Suriyeli mülteciler arasında çıkan kavgayı Viranşehir'den sevk edilen Çevik Kuvvet ekipleri önlerken, Şanlıurfa'dan da Çevik Kuvvet ekibi takviye olarak gönderildi. Yaralılar hastanede tedavi altına alındı (Sabah, 14.08.2012).

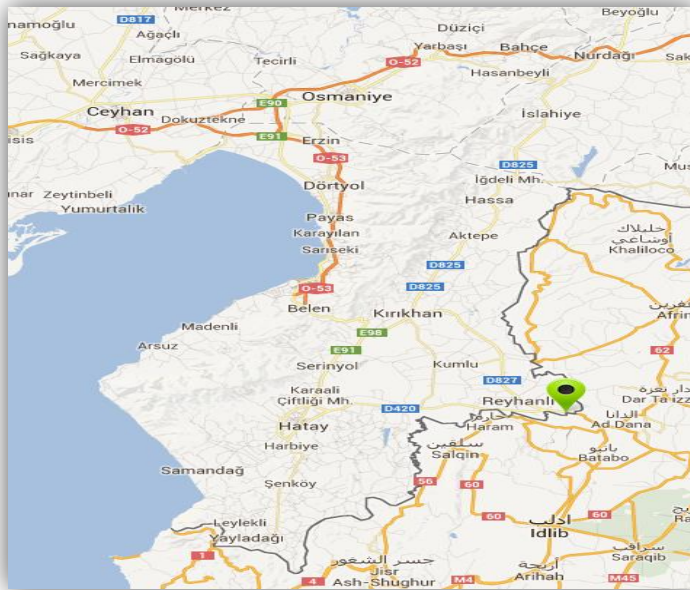
Suriye'deki olaylardan kaçarak Türkiye'ye gelenler için Hatay'ın Yayladağı ilçesinde kumlan Çadırkentte çıkan yangında ilk belirlemelere göre 3 kişi öldü, 10'a yakın Suriyeli de yaralandı. Yangınla ilgili savcılığın talimatı doğrultusunda soruşturma başlatıldı (Zaman, 07.07.2012).

2.3. SURIYELİ SIĞINMACILAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Suriyeli mültecilerle ilgili alan araştırması Hatay'ın Cilvegözü Sınır kapısı ve yakın yerleşim yerlerinde yapılmıştır. Cilvegözü Sınır Kapısı, 1953 yılında hizmete açılmış olup, Türkiye'nin aktif olan 19 kara hudut kapısından birisidir. Suriye tarafında Babulhuvva şehrine karşılık gelmektedir.

Suriye'de meydana gelen iç çatışmalar sonrasında en yoğun kapılardan birisi haline gelmiştir. Ancak, 11 Şubat 2013 tarihinde meydana gelen bir patlamada^a 13 kişinin hayatını kaybetmesi sonrası geçici bir süre kapalı tutulmuştur. Kapı aynı zamanda, alan araştırmalarından birkaç hafta sonra gerçekleşen ve 51 kişinin hayatını kaybettiği ve 150'den fazla kişinin yaralandığı saldırının^b meydana geldiği Reyhanlı ilçesine en yakın sınır kapısıdır. Ayrıca, Suriye'de meydana gelen en sert çatışmaların yaşandığı şehirlere de (İdlib ve Halep gibi) en yakın kapımızdır.

Harita-1 Hatay Sınır Haritası ve Cilvegözü Sınır Kapısı

Kaynak: www.haritamap.com

^a <http://www.ntvmsnbc.com/id/25421222/>

^b <http://www.ntvmsnbc.com/id/25441866/>

Genel olarak gözlemlere ilişkin bir değerlendirme yapılacak olursa, bölgede sürekli bir hareketlilik hakimdir. Devamlı olarak ülkeye girişler-çıkışlar olduğu gibi, Reyhanlı ilçesine doğru akan nüfusun büyük artış gösterdiği, sokaklarda dolaşan insanların sayısından anlaşılmaktadır. Yine ortamda bir güvenlik endişesi olmakla birlikte, hayat akışı normal görünmektedir. Suriyeli olduğu anlaşılan pek çok sığınmacıya rastlanmakla birlikte bu kişiler yoğunluklu olarak kamplarda kaldıkları belirtilmektedir. Ancak, masraflarını kendileri veya akrabalarının karşıladığı geniş bir kitlenin de kamplarda kalmadığı da söylenmektedir.

Konuya ilişkin gözlemlerimiz ve mülakatlarda yapılan tespitler aşağıda çeşitli başlıklar altında sunulmuştur.

2.3.1. Türkiye'ye Göç Etmeye Sevkeden Sebepler

Kamplarda görüşülen geçici sığınmacıların tamamına yakını göç etme sebebi olarak can güvenliğini kaybetmelerini ilk sırada söylemektedirler. Savaş şartlarının yaşadıkları şehirleri yaşanmaz hale getirdiğini, her tarafın harabe haline döndüğünü, sahip oldukları mülkü kaybettiklerini, mesleklerini icra edemediklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla hayatta kalmanın tek çaresi olarak Türkiye'ye göç etmişlerdir. Birçoğu saldırılar ve bombalamalar esnasında yakın çevrelerinden, akrabalarından ve komşularından insanların ölümüne bizzat şahit olmuşlar.

Halep'ten kaçarak göç etmek durumunda kalan bir geçici sığınmacının aşağıdaki ifadeleri aslında tüm geçici sığınmacılar için durumu özetler niteliktedir:

“Halep’te yaşıyordum ama şimdi Halep yaşanacak bir şehir değil artık, her yer harabe oldu. Halep savaşın tam ortası, biz de savaş yüzünden göç etmek zorunda kaldık. Göç sırasında çok zorlandık. 20 günde ancak gelebildik.

Halep'te kanın durmasını çok istiyorum. Savaş dursa da biz de gidip mahvolan yerlerimizi yeniden inşa etsek ve tekrar memleketimizde yaşamaya devam etsek.” (Ahmet).^a

Mülakat yapılan 67 yaşındaki bir diğer geçici sığınmacının ifadeleri de benzer niteliktedir. Çaresizlik sonucu göç etmek durumunda kalmıştır:

“67 yaşındayım. 6 erkek 7 kız olmak üzere 13 çocuğum var. Yurtdışına çok gidip geldim. Ama ilk defa göç ediyorum. Bizim yaşadığımız beldeyi vurdular. Evim, arabam ve zeytinliklerim hepsi mahvoldu. Artık oturacak bir evim, binecek bir arabam yok. Zeytinliklerim de gitti. Buraya gelmeden önce beldemize 5 bomba düştü. Ben bunlara şahit oldum, sonra göç ettim. Ne zaman Suriye'ye döneceğim belli değil. Savaşın bir an önce bitmesini istiyorum. Türkiye'de yaşayan yakınlarım yok. Ama şimdi Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldık. Savaş biterse tekrar geri dönmek istiyorum. Vatanımdan zorla ayrılmak iyi bir şey değil. Vatanımı ve eski günlerimi özliyorum. Şimdi dağınık bir hayatımız oldu. Ne zaman toparlanacağız belli değil.”(Edip^b)

Görüşülen geçici sığınmacılar genellikle saldırılar esnasında ailelerinden ölenler, yaralılar veya hapiste olanların bulunduğunu vurgulamaktadırlar. Aslında Türkiye'ye gelenler bu tür saldırılardan canlı olarak kurtulabilen şanslı kesimi teşkil etmektedir. Çok yakın aile çevresinden ölen, yaralanan veya hapse girenler olduğu gibi, saldırılar esnasında geniş akraba çevresinden kayıplar yaşamışlardır.

^a Mülakat, Cilvegözü, 2013

^b Mülakat, Cilvegözü, 2013

38 yaşındaki bir geçici sığınmacının aşağıdaki ifadeleri yaşanan dramı özetler niteliktedir:

“Ailem ile birlikte savaş başlangıcından sonra Türkiye’ye geldim. Evliyim, 4 kız 2 erkek 6 çocuğum var. Bombalamalarda ailemden 6 kişiyi kaybettim ve ailemden 20 kişi hapiste yatıyor, 7 kişi yaralı olarak tedavi görüyor. (Hasan)^a

40 yaşında 4 çocuk babası olan başka bir geçici sığınmacı ise şunları söylemektedir:

“Savaş başlayınca tüm amcamlar ve akrabalarım hemen Türkiye’ye geldiler. Yakınlarımdan 3 kişi vefat etti. Kardeşim bombalı saldırı da gözünü kaybetti. Esat’tan kurtulmak istiyorum.”(Muhammed)^b

Benzer şekilde diğer bir geçici sığınmacı yakınlarımda ölenlerin çok fazla olduğunu, bazılarında hiç haber alamadıklarını, oturduğu kasabanın yüzde yetmişinin yıkıldığını ve harabeye döndüğünü, onların da Türkiye’ye göç etmek zorunda kaldıklarını söylemiştir.

Görüşülen geçici sığınmacıların ifade ettikleri ortak noktalardan biri de savaştan önce geçimlerini sağladıklarını iyi veya kötü bir meslekleri olduğu ancak savaş sebebi ile bu mesleklerini icara edemez duruma geldikleridir.

Örneğin bir geçici sığınmacı işini kaybettiğini şöyle ifade etmiştir: *“Yem ticareti ile uğraşıyordum. Ama şimdi bir işte çalışmıyorum. Veterinerlik bölümü*

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

^b Mülakat, Cilvegözü,2013

mezunuyum.” (Hüsnü ^a) 58 yaşındaki diğer bir geçici sığınmacı ise savaşa kadar kasaplık yaparak ailesinin geçimini sağladığını ancak savaş sonrası mesleğini icra edemediğini ve her şeyini kaybettiğini ifade etmiştir.

2.3.2 Aile, Çocuklar ve Eğitim

Suriye’deki mevcut durum ve beraberinde gelen göç ailelerin dağılması sonucunu doğurmuştur. Yapılan mülakatlarda ortaya çıkan ortak noktalardan biri de savaşın parçalanmış aileler oluşturmasıdır. Çekirdek ailelerin dağılmasının yanı sıra büyük yapıdaki aileler de dağılmış durumdadır.

Bizzat kendisi kaçıp gelen ve eşi ile çocuklarını Suriye’de bırakan bir geçici sığınmacı yaşadığı zor durumu şöyle ifade etmiştir:

“25 yaşındayım 2 çocuğum var. Abimle beraber göç ettik. Eşimden ve çocuklarımdan haber alamadım. Türkiye’ye geçiş yaptık. Bir taraftan sağ salim geldiğim için mutluyum diğer taraftan eşimden ve memleketimden ayrıldım. Savaş kötü bir şey. Bir anda her şeyinizi kaybediyorsunuz. Türkiye’de olmak buruk bir sevinç veriyor. Ama burada ne kadar kalacağız. Şimdiden ailemi ve vatanımı özledim. Keşke eski günlerdeki gibi bir aile içinde özgürce yaşayabilsek.”(Şükrü ^b)

Sekiz (8) çocuklu Halepli bir geçici sığınmacı ise durumunu şöyle özetlemiştir:

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

^b Mülakat, Cilvegözü,2013

“2 çocuğum ve eşim Türkiye’de şu anda. Antakya’da kampta. Diğer çocuklarım Suriye’deler. şu anda ailemden vefat eden yok ama dağınık bir aile olduk.”(Ahmet^a)

Geçici sığınmacıların eğitim durumlarına bakıldığında her seviyeden insanın bulunduğu görlmektedir. Okuryazar olmayanlar olduğu gibi dört yıllık niversite mezunu olup mesleğini icra ederken kaçmak durumunda kalmış olanlar da var. Ancak genel olarak eğdim durumu açısında ilköğretim düzeyinde eğitim alanların sayısında bir yığılma göze çarpılmaktadır.

Görüştüğümüz kişilerden uzun süredir burada bulunanların eğitim sorunu yaşamadıkları, çocuklarının okullarda rahatlıkla okuyabildiklerini belirtmektedirler. Öğretmenlerin çocuklarına yakın davranmaları, eğitimlerine ücretsiz devam edebilmeleri olumlu olarak bahsedilen hususlardandır.

Çocuk sayısı bakımından bir değerlendirme yapıldığında ortalama 4-5 çocuklu aileler oldukları görlmektedir. lkelerinden ailece ayrılmış ve tüm çocuklarıyla gelmiş oldukları görlmektedir. Sadece çocuklar değil, yaşlı ve bakmakla yükümlü olduklarını düşündükleri anne-babalarını da beraberlerinde getirdikleri görlmektedir.

Ancak yukarıda sunulduğu üzere dağınık ailelerin de mevcut olduğu görlmektedir. Özellikle büyük yaşta, evlenmiş çocukları olanların ailelerinin dağıldığını, bir kısmı Suriye’de kalırken bir kısmının Türkiye’ye geldiği gözlenmiştir. Öte yandan çok eşli olup, 10’dan fazla çocuk sahibi aileler de mevcuttur.

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

2.3.3 Din (Mezhep)

Yapılan mülakatlarda ortaya çıkan hususlardan biri de Türkiye'ye göç eden geçici sığınmacıların tamamına yakınının Sünni Müslümanlardan oluşmasıdır. Ayrıca kendilerine Esed rejimi tarafından yapılan muamelenin inançlarından kaynaklandığını, sırf dinlerinden dolayı bu eziyetlere maruz bırakıldıklarını düşünmektedirler. Burada enteresan olan bir diğer husus da geçici sığınmacıların kendilerini Müslüman olarak tanımlarken aslında Sünniliği kastetmeleridir.

Bir geçici sığınmacı durumunu şu sözlerle özetlemiştir:

“Bombalamalar sırasında kardeşim vefat etti. Özellikle Müslümanlara çok eziyet ediyorlar. Biz de Müslümanız diye her türlü zorluğu yaşadık. Bize orada hayat hakkı tanımıyorlar. Ölmeyecek kadar bize bakıyorlar.” (Hüsni^a)

2.3.4 Suriye ile İlişkiler

Yapılan mülakatlarda dikkat çeken en önemli bulgulardan biri de geçici sığınmacıların gerçekten kendilerini Türkiye'de geçici görmeleri ve ülkelerine geri dönme arzusudur. Ülkelerindeki kötü koşulların bir an önce son bulması ve bunun akabinde eski yaşadıkları topraklara geri dönebilmeleri hemen hemen tüm geçici sığınmacılarda ortak istek olarak tespit edilmiştir. Bununla beraber Türkiye'deki kamplarda bulunmaktan memnun olduklarını, Türkiye'nin kendilerini kabul

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

etmesinin memnuniyet verici olduğunu ancak yine bir an önce dönmeyi arzuladıklarını belirtmektedirler.

Bir geçici sığınmacı bu konuyla ilgili olarak;

“Ailem Hatay’da çadırkentte yaşıyor. Ailem halinden memnun ama savaş durursa kendi memleketimize dönüş yapacağız. Savaşın bitmesi tek isteğim. Bir an önce bitse de kendi vatanımızda ailecek akrabalarımızla yaşasak ve tekrar eski işimde çalışsam” (Hasan^a) demektedir.

Bir diğeri de benzer şekilde;

“Eşim, annem ve kardeşlerimin kamptaki durumu şu an iyi ama genel olarak vatanımızdan uzak olduğumuz için mutlu değiliz. Bir an önce savaş bitse de biz de vatanımıza geri dönsek.” (Sami^b) şeklinde ülkesine geri dönme isteğini ifade etmektedir.

Bir başka geçici sığınmacı da,

“Annem, babam ve eşim memleketi çok özlediler, bir an önce savaş bitse de biz de geri gitsek” (Hüsnü^c) demektedir.

Bir diğeri,

“Savaş biterse tekrar geri dönmek istiyorum. Vatanımdan zorla ayrılmak iyi bir şey değil. Vatanımı ve ski günlerimi özliyorum. Şimdi dağınk bir

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

^b Mülakat, Cilvegözü,2013

^c Mülakat, Cilvegözü,2013

hayatımız oldu. Ne zaman toparlanacağız belli değil” (Edip^a) şeklinde duygularını belirtmiştir.

Görüşülen diğer bir geçici sığınmacı da

“Savaş dursa da biz de gidip mahvolan yerlerimizi yeniden inşa etsek ve tekrar memleketimizde yaşamaya devam etsek. Ailemden 2 çocuğumun bir sıkıntısı yok ama diğer çocuklar Suriye’de. Memleketimize gitmek istiyorum.”(Ahmet^b) demiştir.

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere ülkesine geri dönme isteği tüm geçici sığınmacıların ortak isteği olarak göze çarpmaktadır.

Geçici sığınmacılar oturdukları yerden ayrılıp Türkiye’ye gelen kadar çok ciddi zorluklar çektiklerini ifade etmektedirler. Ortalama 15-20 gün süren meşakkatli ve tehlikeli bir yolculuktan sonra Türkiye’ye ulaşabildiklerini söylemektedirler. Açlık, susuzluk, uykusuzluk, tedirginlik ve rejim askerlerine yakalanarak öldürülme korkusu yolculuğu zorlaştıran en önemli faktörlerdir.

Bir geçici sığınmacı yaptığı yolculuğu şu şekilde özetlemektedir:

“15 günde ancak Türkiye’ye ulaşabildik. Yolculuk esnasında uykusuzluk ve açlık çektik.” (Hasan^c)

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

^b Mülakat, Cilvegözü,2013

^c Mülakat, Cilvegözü,2013

Benzer şekilde bir diğere geçici sığınmacı,

“Göç sırasında çok zorlandık. 20 günde ancak gelebildik” (Sami^a) demektedir.

Öte yandan özellikle erkek geçici sığınmacıların farklı tarihlerde ülkelerine geçici olarak geri döndüğü, durumu kontrol ettikten sonra da tekrar Türkiye’ye ailelerinin ve çocuklarının bulunduğu kamplara döndükleri görülmektedir. Bu şekilde defalarca giriş-çıkış yapan geçici sığınmacılar göze çarpmaktadır.

Mülakatlarda geçici sığınmacıları hikâyeleri arasında dikkat çeken bir diğere konu da yaşadığı topraklardan Türkiye’ye gelmek üzere yola çıkıp da bu yolculuğu başarı ile sonuçlandıramayanların olmasıdır. Bir geçici sığınmacının “*Biz Türkiye’ye ulaştık ama ulaşamayanlar çok*” (Mehmet^b) şeklindeki ifadesi bu durumu özetler niteliktedir.

Yakalananların işkencelere tabi tutulduğu ve öldürüldüğü mülakatlar dile getirilmiştir. Bir geçici sığınmacı yaşadıklarını şöyle özetlemiştir:

“Göç sırasında Esed’in askerleri beni yakaladılar. Çok işkence gördüm. Bileklerime plastik kelepçe taktılar, çok uzun zaman kaldı, bileklerimde iz yaptı. Ayaklarıma elektrik verdiler. Sonra beni bir yere götürdüler, kafama silah dayadılar. Kaçacak bir an yakaladım ve kaçtım. Çok eziyet gördüm. Kaçtıktan sonra Suriye’den Türkiye’ye göç ettim.” (Mehmet I^c)

2.3.5. Siyasi Yaklaşım

^a Mülakat, Cilvegözü, 2013

^b Mülakat, Cilvegözü, 2013

^c Mülakat, Cilvegözü, 2013

Mülakat yapılan geçici sığınmacılar arasında mevcut Esed rejiminin ne kadar daha yönetimde kalacağına veya kalabileceğine yönelik olarak farklı değerlendirmeler ve görüşler dikkati çekmektedir. Bir tarafta mevcut rejimin ömrünün fazla olamadığını, çok kısa bir süre içinde yıkılacağını beyan eden olmakla birlikte diğer taraftan mevcut rejimin halen çok güçlü olduğunu ve uzun süre yönetimde kalmaya devam edeceğini düşünenler de düşünenler de mevcuttur. Görüşülen geçici sığınmacıların bu konuyla ilgili ifadelerinden örnekler şöyledir:

“Hükümet şu an kuvvetli, bu savaş en 2 yıl daha sürer.” (Sami^a)

“Savaşın uzun süreceğini düşünüyorum. Bu savaş kolayca bitmez.” (Hüsni^b)

“Bu savaş inşallah 6 ayı geçmez.” (Süleyman^c)

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere ülkelerinin geleceği konusu farklı düşünenler olmakla birlikte her iki uçta yer alanlar için ortak istek mevcut yönetimin bir an önce son bulması ve ülkelere geri dönebilmeleridir. Bir geçici sığınmacı ısrarla “*Eedsiz bir memleket istiyorum*” (Nureddin^d) diyerek genelin görüşlerine tercüman olmuştur.

^a Mülakat, Cilvegözü,2013

^b Mülakat, Cilvegözü,2013

^c Mülakat, Cilvegözü,2013

^d Mülakat, Cilvegözü,2013

SONUÇ

Bu çalışma, ülkesinde siyasi baskı, çatışma ve savaş gibi nedenlerle zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korkarak, başka bir ülkenin koruması altına girmek isteyen insanları ve özelde Suriyeli sığınmacıları çeşitli yönleriyle araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada Suriyeli sığınmacılar konusunun gündeme gelişleri, bu kişilerin yaşam şartları ve yaşadıkları sosyal sorunlar ile geleceğe ilişkin beklentileri, medya analizleri ve alan araştırması bulguları ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair BM Sözleşmesine taraf ülkelerdendir. Ayrıca, 2013 yılı Nisan ayında kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç, iltica ve idaresi konusunda önemli bazı adımlar atmış durumdadır. Yabancılar konusundaki eski mevzuatın 1950 tarihli olması, iltica ve sığınma alanlarında mevcut yasal düzenlemelerin 1990'lı yıllarda yaşanan çok büyük olaylar karşısında yetersiz kalması ve günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yasa olması bakımından önemli bir gelişmedir. İltica ve sığınma mevzularının çatı bir yasa ile kapsamlı şekilde bir araya getirilmiş olması da önemli bir köşe taşı mahiyetindedir.

Türkiye, acil bir nedenden dolayı ve toplu şekilde ülkelerinden ayrılarak ülkesine sığınanlarla ilgili köklü bir geçmişe ve deneyime sahiptir. Osmanlı Devletinin son zamanları, Cumhuriyetin ilk yılları ve ayrıca son 20-25 yıllık zaman dilimlerinde yüzbinlerce insan Türkiye'nin kapısını çalmış ve koruma altına alınmışlardır. Suriye olayı yoğunluk ve etki bakımından benzeşik bir örnek olaydır. Ancak, gerek mezhepsel ayrılıklar, gerek Türkiye ve Suriye arasında yaşanan yüksek tansiyon, gerekse çok uluslu örtülü veya açık müdahaleler, Suriyeli sığınmacılar sorununu geçmişte yaşanan diğer olaylardan önemli ölçüde ayırtmaktadır.

Teorik perspektiten bakıldığında, Suriye'den gelen sığınmacıların durumu üç yaklaşımla açıklanabilmektedir. Bunlar itme-çekme teorisi, gerilim teorisi ve ağ teroisidir.

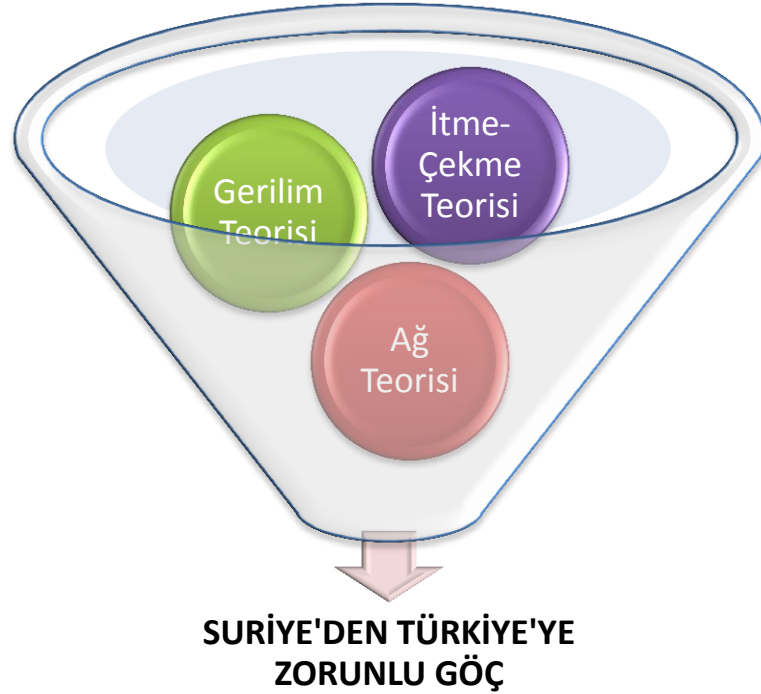
İten ve çeken faktörler olaral göç literatüründe yer alan yaklaşımlar bu göçü belli ölçülerde açıklayabilmektedir. Nitekim bu yaklaşıma göre, göç edilen yerdeki bazı itici nedenler (ekonomik zorluklar, baskılar gibi) kişileri buldukları yerlerden ayrılarak yaşam şartlarının daha uygun olduğu ve kendilerini çeken yerlere göç etmektedirler. Ayrıca bu şartlar devam ettiği sürece de bu göç hareketi bitmeyecek ve devam edecektir. Suriye açısından bakıldığında insanları göç etmeye sevkeden zorlayıcı itici nedenlerin varlığı ortadadır. Bugün için Türkiye, Ürdün, Irak gibi ülkelerde bulunan geçici konaklama yerlerinin varlığı, buralarda yaşayanlara yardımlar yapılması, koruma sağlanması gibi durumlar geçici de olsa çekici faktörler haline gelmiştir. Bu şartlar devam ettiği sürece de Türkiye'ye sığınmacı göçünün bu haliyle kalmaya veya kısmen de olsa artmaya devam edeceği değerlendirilebilir.

Teorik perspektiften Suriyeli sığınmacıların göçünü açıklayan bir diğer yaklaşım da gerilim kuramıdır. Bireylerin kendileri için zararlı gördükleri çevresel güçlerin etkisi ile oluşan gerginlikler nedeniyle göç edebileceklerini savunan görüş, Suriye örneği ile büyük ölçüde benzeşmektedir. Çünkü savaş nedeniyle binlerce insan hayatını kaybetmiş, on binlercesi yaralanmış ve daha pek çok insan da her gün zarar görmektedir. Bu zarar sadece fiziki tehditler ile sınırlı olmayıp, psikolojik travma geçiren insanlar ve özellikle çocuklar bakımından içinden çıkılmaz bir durum oluşmuştur.

Diğer bir teorik açıklama olan ağ kuramı, göç edenlerin, göç edilen yerlerde bulunan arkadaş, akraba ve diğer tanıdıklarından destek bularak yola çıkacaklarını, bu kişilerin daha önce izledikleri yol ve yöntemlerden yararlanacaklarını, gittikleri zaman ise onlara sosyal ve ekonomik destek vereceklerini ve bu şekilde göçün kolaylaşacağını iddia etmektedir. Bu yaklaşıma Suriyeliler açısından bakıldığında, Türkiye'nin Suriye sınırındaki kentlerin birbirine çok yakın olması, bu şehirlerde

yaşayanların büyük ölçüde akrabalık bağlarının olması, zorunlu olarak evlerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin Türkiye’de bu yakınlarınca misafir edilmesi gibi göstergeler bu teorik yaklaşımın Suriye örneği bakımından da kabul edilir olduğunu göstermektedir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, bu üç teorik perspektifin birden Suriye’den zorunlu göçü açıklayan yaklaşımlar olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye, geçmişteki örneklerde olduğu gibi zorda kalana yardım etme ve misafirperverlik gösterme konusunda aynı hassasiyeti göstermiş ve göstermektedir. Yüz binlerce insana sağlık, eğitim, giyecek, kalacak yer ve ısınma imkanları sağlanmakta ve güvenli şekilde yaşamaları temin edilmektedir. Bu durum, bir taraftan olumlu olsa da, madalyonun diğer yüzüne bakıldığında, komşu ülke ile yaşanan gerginlikler, her geçen gün sosyal olarak yerel halk ve gelen misafirler arasında yaşanan veya yaşanması muhtemel olan olaylar, bakımı ve görümünü

üstlendiği bu kişilere her geçen gün artan miktarlarda masraf yapması nedeniyle kangrenleşmeye yüz tutan bir mesele haline de gelmiş bulunmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmı kamplarda, diğerleri ise serbest olarak kendi imkanlarıyla güneydeki şehirlerimizde ikamet etmektedirler. Bu kişilerin geleceğe ilişkin beklentilerine bakıldığında ümitli olmadıkları veya en azından bir belirsizlik içinde oldukları açıkça görülmektedir. Kahir çoğunluğu çatışmalarda yakınlarını kaybetmiş olan bu büyük nüfus, Esed rejiminin yıkılacağı konusunda çok ümitli görünmemektedirler.

Kamplarda yaşam her ne kadar Türk Devletince finanse edilecek şekilde dizayn edilmişse de, ekonomik değil ancak sosyal bakımdan sürekli aynı kamp ortamında yaşamak, ortamın getirdiği gerginliklere katlanmak veya gerginliklere şiddetle cevap vermek gibi komplikasyonlara da sıkça rastlanmaktadır. Uzmanlar, bazı Suriyelilerin kamplardan kaçtıklarını ve yasadışı yollarla Avrupa ülkelerine kaçmayı denediklerini de ifade etmektedir.

Türkiye Devletinin çok uzun zamandır bir taraftan Suriye meselesine ile uğraşırken, diğer taraftan PKK sorunun çözme yönünde önemli süreçler yaşaması, toplumsal olaylarla yüzleşmesi, aynı zamanda Reyhanlı saldırısı gibi Suriye kaynaklı terörle mücadele etmesi, Suriyeli sığınmacılar sorunuyla karşılaştırılmayacak ölçüde büyük ölçekli meseleler olarak görünmektedir. Nitekim, PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD'nin Suriye'nin kuzeyindeki bölgelerde muhaliflerle çarpışarak ele geçirdiği kentlerde bir Kürt devleti kurmaya çalışması gibi Türkiye'ye bakan yönü daha fazla olan uluslararası bir sorundur. Ancak, Suriyeli sığınmacılara kucak açmak, insanlarla ilgilenererek sorunlarını çözmek, insanlık görevini yerin getirmek, uluslararası hukuktan doğan sorumluluklarını karşılamak ve Suriyeli muhalefet, desteklemek gibi yönlerinden bakıldığında önemi azımsanmayacak bir konudur.

Suriyeli sığınmacılar, ani, acil ve toplu sığınma hareketi olarak kabul edilmekte ve ülkedeki durumun normalleşmesine kadar bu kişiler, tam olarak adı konmamış misafir statüsünde kabul edilmektedirler. Her ne kadar adı konmamış dahi

olsa, devletin bu misafirlere bakımı, ilgisi ve algısı tatmin edici düzeyde görünmektedir. Bu durum BMMYK gibi uluslararası otoritelerce de kabul görmektedir.

Suriye meselesinin uluslararası toplumu ikiye bölmüş olması, Çin, Rusya ve İran gibi ittifaklar karşısında ABD ve AB gibi büyüklerin yeterince rol almıyor olmaları, ülkedeki demokratikleşme, normalleşme ve istikrar beklentilerini boşa çıkarmaktadır. Ülkedeki muhalefetin ve muhalif silahlı güçlerin de beklendiği şekilde birlik kuramamaları ve etkin olamamaları da bir başka handikap olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda anılan gerekçelerle;

- Suriyeli sığınmacılar konusunun yakın zamanda ortadan kalkmasını çok da olası olmadığı,
- Normalleşme sürecine bağlı olarak mevcut sığınmacının nüfusunun artış kaydetmeye devam edeceği,
- Devletin sığınmacılara yapacağı masrafların artış göstereceği,
- Aynı zamanda sığınmacılar ve yerel halk ya da sığınmacıların kendi aralarında yaşadıkları tansiyonun zaman zaman artacağı,
- Suriye devletinin Türkiye aleyhine örtülü operasyon denemeleri yapmaya devam edeceği ve bunların bir kısmının kamplarda yerleşik gruplara yönelik olma potansiyeli,
- Sığınmacılar arasında yaşayan provokatörlerin ya da ajanların aleyhte faaliyetler yapması,
- Kamplarda veya şehirlerde yaşamakta olan sığınmacıların Avrupa ülkelerine yerleşmek için kaçak yollarla ülke dışına gitme teşebbüslerinin artması gibi ihtimaller ya da öngörüler gerçeklerden uzak görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akçapar, Ş.K. (2006). Conversion As a Migration Strategy in a Transit Country: Iranian Shiites Becoming Christians in Turkey. *International Migration Review*, 40 (4), 817-853
- Avrupa Komisyonu (2012). Türkiye İlerleme Raporu 2012, COM (2012) 600, Brüksel. http://www.abgs.gov.tr/files/strateji/2012_ilerleme_raporu.pdf (Erişim tarihi: 05/06/2013)
- Ayanoğlu, H.Y. (2001). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi Göç*. Kum Saati Yayınları.
- Başak, C. (2011). *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, Ankara, Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık Reklamcılık Ltd.Şti
- BBC World. (13 Haziran 2013). Syria Death Toll at Least 93,000, says UN <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-22886730> (Erişim tarihi: 20/08/2013)
- Bijak, J. (2006), *Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods*, Warsaw: Central European Forum For Migration Research.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), (2013a), İstatistikler http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/istatistik_nisan_tr.pdf (Erişim Tarihi: 05/06/2013).

- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK),(2013b),Suriye Bölgesel Mülteci Çalışmaları, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erişim Tarihi: 05/06/2013).
- Bottomore, T. ve Nisbet, R. (1990), Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, (Çev. Mete Tunçay ve Aydın Uğur), Ankara: Verso Yayınları.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili. Polis Bilimleri Dergisi, 10 (4), 1-14.
- Clifford, J. J., (1970), "Migration: A Sociological Problem", Clifford J. Jansen (Der.), Readings in the Sociology of Migration, Oxford: Pergamon Press.
- Çelik, F. (2006), "İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, ss.20-27.
- Çiçekli, B. (2012). *Yabancılar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Deniz, O. (2009). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili, Doğu Coğrafya Dergisi, 14 (22), ss.187-204
- Deniz, O. (2009). *Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Dinçer, O.B. ve Coşkun, G. (2011). Aslanın Tehlikeye Giren Krallığı: Suriye. *Analist*, 4, Haziran 2011
- Dorigo, G. ve Tobler, W. (1983), "Push-Pull Migration Laws", *Annals of the Association of American Geographers*, no: 73(1), ss 1-23.
- Ekşi, N. (2010). *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin Çeşitli Davalarda Verdiği Kararların Türkçe Tercümelere ve İngilizce Metinleri*. İstanbul: XII Levha Yayınları

- Fayda, M. (1999). İlk Dönem İslam Tarihi. Anadolu Üniversitesi Yayını. No: 1052.
- Greenwood, M., J. ve Hunt, G., L. (2003), “The Early History of Migration Research”, *International Regional Science Review*, No:26, ss. 3-37.
- Gürkan, M. (2006), *Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilimdalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Hines, J., Hoiland, K. ve Nielsen, F.S. (1999). *The Pace of Change: Studies in Early-Medieval Chronology*. Oxbow Books.
- Icduygu, A. (1995). *Transit migration in Turkey*. Geneva: IOM Press, 3.
- İçduygu A. (2006), ‘*Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*’, Tüsiad Yayınları.
- İçli, T. G. (2007), *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kasdemir, B. (2010) *Türkiye’de Sığınma Hareketi:Eskişehir Örneği*, Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kirisci, K. (2002). *Justice and home affairs issues in Turkish-EU relations: Assessing Turkish asylum and immigration policy and practice*. Ankara: Turkish Economic and Social Studies Foundation.
- Kleiner, R. J., (1986), “International Migration and Internal Migration: A Comprehensive Theoretical Approach”, Ira A.Glazier ve Luigi De Rosa (Der.),*Migration Across Time and Nations: Population Mobility in Historical Contexts*, London: Holmes and Meier Publications.

- Kolukırcık, S. & Aygöl, H.H. (2009). Refugees and Asylum Seekers in Turkey: Sociological Aspects of an International Migration Movement, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 29 (1), 69-82
- Korys, P. ve Okolski, M. (2004), *Time of Global Migration. International Mobility in the Perspective of Globalisation*, Warsaw: Center for Migration Research
- Massey, D. S.; Arango, J.; Hugo, G.; Kouaouci, A.; Pellegrino, A.; & Taylor, E.J., (1993), "Theories of International Migration: Review and Appraisal", *Population and Development Review*, no: 19(3), ss. 54-77.
- Oberai, S. (1990), *Migration, Urbanisation and Development*, Geneva: ILO Pub.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği sığınma hukuku*. Ankara: Uluslararası Stratejik araştırmalar Kurumu.
- Piore, M. J., (1979), *Bird of Passage: Migrant Labour in Industrial Societies*, Cambridge: Cambridge University.
- Siegel, L. J., (1989), *Criminology*, St.Paul: West Pub Comp.
- Stark, O. (1991), *The Migration of Labor*, Cambridge: Basil Blackwell, MA.
- Stark, O. ve Bloom, D. E. (1985), "The New Economics of Labor Migration", *American Economic Review*, s.75, C.2, ss.173-178.
- Taylor, E. J. (1986), "Differential Migration, Networks, Information and Risk., Research in Human Capital and Development", Oded Stark (Der.), *Migration, Human Capital and Development*, Greenwich: JAI Press, ss.67-102.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

USAK (2013). Suriye’de Kabusa Doğru: Suriye’nin İçinde Bulunduğu Kritik Durum ve Olası Senaryolar. USAK Raporları 13-01

Wilpert, C. (1992), “The Use of Social Networks in Turkish Migration to Germany”, Mary M. Kritz, Lin Lean Lim ve Hania Zlitnik (Der.), *International Migration Systems: A Global Approach*, Oxford: Clarendon Pres, ss. 123-180.

Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Alıntı Yapılan Gazete Haberleri

Hürriyet Gazetesi, (08.03.2012), *Asi’den Kaçış*

Hürriyet Gazetesi, (13.04.2012), *Ölümden 'Rüya'ya*

Hürriyet Gazetesi, (24.07.2012), *Kamplar İçin 200 Milyon Lira Harcadık*

Hürriyet Gazetesi, (24.07.2012), *Kürdistan Genişliyor, Yalçın Doğan*

Hürriyet Gazetesi, (30.08.2012), *Yurttan Manzaralar*

Hürriyet Gazetesi, (04.09.2012), *Felaket Senaryolarına Hazır Olalım, Sedat Ergin*

Hürriyet Gazetesi, (29.09.2012), *Sınırdaki Protesto*

Hürriyet Gazetesi, (22.11.2012), *Ağırlaşan Suriye faturası, Şükrü Küçükşahin*

Hürriyet Gazetesi, (30.12.2012),

Sabah Gazetesi, (26.08.2012), *Mülteci Kamplarına Yeni Düzen Getiriliyor*

Sabah Gazetesi, (07.09.2012), *Kıyıya Vuran Hayatlar*

Sabah Gazetesi, (13.09.2012). *Aydın: Yemesini Yutmasını Öğretiriz*

Sabah Gazetesi, (15.10.2012). *Suriye, Kriz Yönetimi ve ABD, Ömer Taşpınar*

Sabah Gazetesi, (23.10.2012), *Psikolojik Eşik Aşıldı 'Önlem Paketi' Açıldı*

Sabah Gazetesi, (10.11.2012), *Suriye'den Bir Gecede 8 Bin Kişi Sınırı Geçti*

Sabah Gazetesi, (02.12.2012), *Suç İşleme Kastım Yoktu*

- Sabah Gazetesi, (18.12.2012), *Suriye Türkmenlerine dikkat! Hasan Celal Güzel*
- Zaman Gazetesi, (07.07.2012), *Çadırkentte Yangın Çıktı*
- Zaman Gazetesi, (28.08.2012), *Türkiye, Suriyeliler İçin BM'ye Başvurdu*
- Zaman Gazetesi, (03.09.2012), *Savaşın Çocukları Balon Patlasa Bomba Sanıyor*
- Zaman Gazetesi, (04.09.2012), *Beş Bin Suriyeli Hatay'dan Taşınıyor*
- Zaman Gazetesi, (06.09.2012), *Suriyeliler, Hatay'dan Taşınmak İstemiyor*
- Zaman Gazetesi, (08.09.2012), *Mülteciler Ölüme Mavi Yolculuk İzniyle Götürülmüş*
- Zaman Gazetesi, (14.09.2012), *Angelina Jolie: Türkiye İnsanlık Onuruna Yakışır Kamplar Kurmuş*
- Zaman Gazetesi, (18.09.2012), *Hatay'da Akil Adam Çok, Siyaset Gölge Etmesin Yeter*
- Zaman Gazetesi, (21.09.2012), *Suriye Politikası Yanlış, Atilla Yayla*
- Zaman Gazetesi, (29.09.2012), *Suriye'deki En Büyük Tehlike? Abdülhamit Bilici*
- Zaman Gazetesi, (29.10.2012), *Suriyelilerin Kaldığı Çadırkentte Gerginlik*
- Zaman Gazetesi, (05.11.2012), *Suriyeli Mülteciler Kampta Kavga Etti*
- Zaman Gazetesi, (10.11.2012), *24 Saatte 9 Bin Suriyeli Sığınmacı*
- Zaman Gazetesi, (02.12.2012), *Türkiye, Yardım Almayı Reddetmeye Son Vermeli, Joost Lagendijk*
- Zaman Gazetesi, (12.12.2012), *Suriyeli Sığınmacı Sayısı 700 Bini Buldu*
- Zaman Gazetesi, (19.12.2012), *Mülteciler, Sığınmacılar, Göçmenler Ve Nefret Suçları*